

A

BUDAPESTI DEÁKTÉRI ÁG. HITV. EVANG.

TESTVÉREGYHÁZAK

ELEMI NÉP- ÉS POLGÁRI ISKOLÁJÁNAK

ÉRTESÍTŐJE

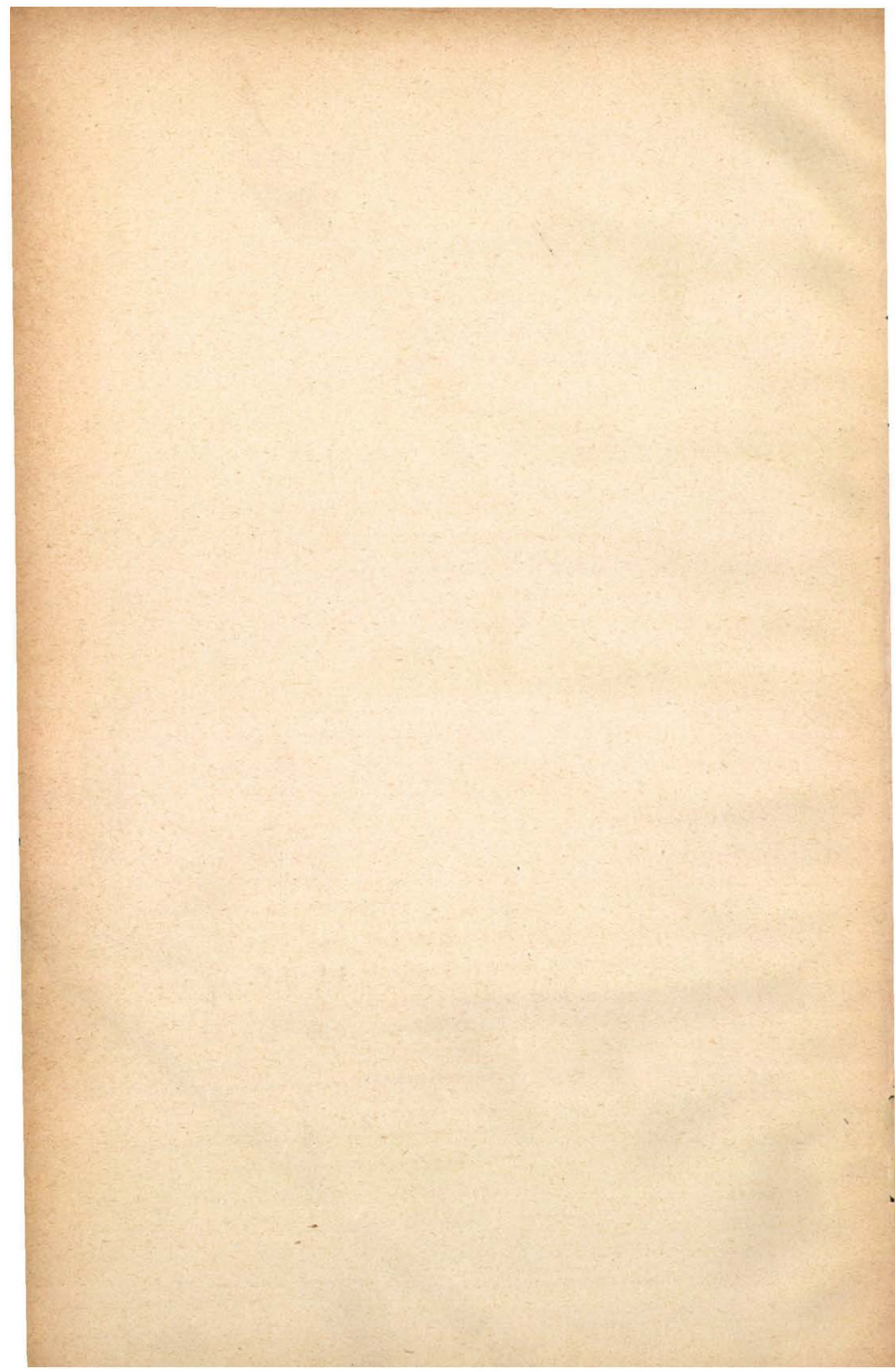
AZ 1908/9. TANÉVRŐL.

XXX. ÉVFOLYAM

BUDAPEST, 1909.

Ifj. Kellner Ernő könyvnyomdája

16393.

A szív- és kedélyképzés napjainkban.

Egyesek és népek boldogulása mindig a fizikai és lelki tulajdonok harmonikus kiképzésétől függ. Az élet küzdelmét, a megpróbáltatások napjait, a sorsnak sokszor kegyetlen csapásait is mindig az állja meg sikeresebben, aki az élet harcát teljes lelki egyensulllyal fogadja, azzal az egyensulllyal, amely csak a gondos, szeretetteljes nevelés és rendszeres tanítás folytán válhatik tulajdonunkká.

Napjainkban gyermekeink nevelésére és kiképzésére kétszeres gondot kell fordítanunk. A létfenntartás oly nehéz, a napi betevő falatért is oly szédítő küzdelmet kell folytatni, hogy csak nagy munkabírási, szilárd erkölcsi alappal bíró fegyelmezett elme képes a nagy versengésben megállani és csak erős lélek óv meg bennünket a kísértések, a csalódások és elkeseredések óráiban az elcsüggedéstől, az elbukástól.

Társadalmi berendezésünk szerint a nevelés és oktatás természetes tényezői elsősorban a család és az iskola. Előbbire tulnyomóan a nevelés fontos feladata vár; utóbbinál a család által megkezdett helyes irányú nevelés folytatása mellett a tanítás munkája domborul ki. A két folyamatot azonban hivatott paedagógus és helyes nevelési érzékkel bíró szülő egymástól el nem választja. Mert hiszen amíg tanításunkkal azt a fejlődő gyermeket felvértezzük a szükséges ismeretekkel, a kellő tudással; a míg kifejlesztjük szellemi tehetségeit, élesítjük elméjét; addig a nevelés van hivatva felébreszteni, ébrentartani és kifejleszteni „én“-ünk nemesebb részének, a lélek bensejében szunnyadozó szép és nemes érzéseknek azon láncolatát, amely egyéniségünknek kölcsönzi az erkölcsi alapot, kikristályosítja az erkölcsi jellemet, az ethikai embert.

Hogy most már a család és az iskola mennyiben felelnek meg magasztos hivatásuknak, mennyiben képesek a társadalomnak, a hazának, az emberiségnek olyan erőslelkű, művelt-elméjű egyéneket nevelni, kik az élet minden viszonya között becsülettel állják meg helyüket, ennek elbírálása a mindennapi élet küzdelmében dül el. Az élet az a hatalmas kohó, amely az embereket értékük szerint

szortirozza. Az állapítja meg, hogy ki mit hozott szívében az édes szülői házból s mennyit elméjében az iskola termeiből. Az értékeli az egyeseket, hogy mennyit reprezentálnak erkölcsi javakban és szellemi kincsekben s a szerint juttatja őket érvényesüléshez s övezi őket a tisztelet és becsülés fénysugarával.

A család és iskola nevelő-oktató munkájával ilyformán a társadalom, a haza, az emberiség szolgálatában áll. Ily értelmezés és felfogás mellett természetszerűleg feltolul az a kérdés, hogy mit teszünk mi egyenként és összesen ezen fontos ügy, a *nevelés* és *oktatás* ügyének fejlesztésében, előbbrevitelében? Sokat lehetne erről írni! Sokat lehetne arról beszélni, hogy ezen fontos kérdés nemzeti életünk egész jövőjére kiható jelentősége még nem ment át népünk, nemzetünk minden rétegének tudatába, vérébe. Sokkal kisebb dolgok általánosabb érdeklődést képesek nálunk kiváltani, mint a legmélyebb tudományos alapon felépített nevelési rendszer.

No, de ne zengjünk jeremiádokat! Az *oktatásügy* az utolsó néhány évtized alatt nálunk is óriási fejlődést mutat. E téren most is serényen folyik a munka. Egyesek és társulatok, egyesületek és egyházak és végül az állam a maga nagy hatalmával és anyagi erejével, óriási apparátussal terjesztik iskoláik útján a *tudás* fénysugarait. Elhintik és bevilágítják ott künn a pusztán az utolsó kunyhót is és meggyújtják fáklyáját a külvárosok dohos pincelakásainak sötét zugaiban.

És csodálattal látjuk, hogy ma egész világszerte mint egy lángtenger árad szét az emberiség között a *tudás* hatalmas árja. Oktat, tanít, felvilágosít. Elenyészti a távolságokat a közlekedés gyorsaságával és bámulatos eszközeinek tökéletesítésével. Felfedez soha nem sejtett természeti erőket és az ember szolgálatába hajtja magát a levegő eget is! E csodás, e tüneményes tények a kiművelt *elme*, az *emberi ész* diadalát hirdetik!

De nézzük, mit tettünk a *szív* nemesítésének nagy mezején? Mit tettünk az *erkölcsök* javításán, a *lélek erejének* fokozásán, a *kedély* mélyítésén? E kutatásaink meglehetősen szomorú eredményre vezetnek.

Korunk fénye, a tudománynak káprázatos haladása, az ész diadalmi elkábitanak. Nem igen bolygatjuk társadalmi életünk erkölcsét. Nyilvánulásai felett, mint megszokott dolog felett, napi-rendre térünk, s beteges hajtásainak gyógyításán nem töprengünk. Eltelünk önmagunkkal, korunk csodás vívmányaival! Büszkén hirdetjük, hogy „kulturemberek” vagyunk, „kulturéletet” élünk s

megfeledezünk arról, hogy minden *tudásnak*, minden *szellemi képzettségnek* koronája a *nemes szív!*

De hogy lehet korunkat vádolni, hogy nincsen nemes, humanus szíve? Hisz a humanizmus oltárán egyetlen egy kor nem áldozott annyit, mint a mennyit a mi társadalmunk áldoz?! Igaz! Sokat teszünk e téren! Gyógyítjuk a betegeket; felkaroljuk az árvák ügyét, tanítjuk a vakokat és gondoskodunk az aggok és önmagukkal tehetetlenekről. Ez mind szép és igaz. E nagy érdemét korunknak senkinek sem juthat eszébe kisebbiteni. De a midőn ezt mind érdemül betudjuk, boncoljuk csak azokat az eseményeket, amelyek az utolsó évek alatt is lejátszódtak az emberiség történetében s rikító színekben áll előttünk korunk jellemképe. Önmagától alakul ki a kemény ítélet, hogy dacára a bámulatos szellemi előrehaladásnak, a tudomány csodás térfoglalásának és nagyságának, napjainkat mégis *durva erkölcs* jellemzi.

Szinte gyors egymásutánban koronás fő, uralkodó személyiségek *gyilkos* kezektől hullanak alá. A háboru rémei a kultura e csodás korában még mindig kísértenek s a nemzetközi békét a diplomáciának csak millió meg millió szurony alátámasztásával sikerül ideig-óráig biztosítani. — A napi krónika tele van a legmegrázóbb drámákkal s a mint haladunk a kultura mesgyéjén, abban az arányban szaporodnak a gonosztevők, abban az arányban kénytelenek vagyunk szaporítani a bíróságokat és tágítani a — börtönöket! Az emberek szíve mélyén az önzés, az érdek vampirja ül. A hideg, lélek nélküli számítás irányítja tetteiket. A meggazdagodás vágya, az élvek szomszédja üzi; üzi őket reggeltől estig és estétől reggelig. S ez érzések hatása alatt önző céljaik elérése érdekében minden melléktekinet nélkül összetaposnak mindent, ami szándékaikat megghiusíthatná vagy akadályozná „A cél szentesíti az eszközt“ elve a mai emberiséget egy óriási harcoló tömeggé alakította át! Mindenki mindenki ellen vértet s fejevet magát! Oszlja és kapja a sebeket s ebben a nagy harcban több áldozat esik el, mint a legvéresebb háboruban! A legnemesebb gondolkodás, a legönzetenesebb szándék e nagy tusában megsemmisül s a legfinomabb érzés és a legideálisabb célok megdermednek. — A szívekben a legdurvább egoizmus ütött tanyát. Birni sokat, nagyon sokat, mindent! Ez jellemzi korunk emberét! Hogy mi módon jutunk a javak birtokába? Ez mellékes. A fő, hogy legyen! Hogy birjunk, hogy uralkodhassunk! S a szerzési mánia ez őrzítő versengésében lábbal tapos korunk minden erkölcsi törvényt! Innen a sikkasztások, lopások, rablások, a gyilkosságok megdöbentő láncolata. Innen

az *erkölcsi nyomorékok* szédítő légiója, kik lidércnyomásként fekszenek társadalmunk testére s elhomályosítják korunk dicsfényét. — A „*kevés*“ korunk emberét nem boldogítja. Abban megelégedést nem talál. A *munkában* örömét nem leli, élete célját abban fel nem találja. Neki *könnyű élet* kell! Rangját legalább néhány fokkal meghaladó fényűzést kifejteni ruházatban, költekezésben, életmódban — ez imponál! S ha ezt megvalósítani nem bírja, vagy csak rövid ideig képes üzni, akkor beáll a lelki depressió, a tehetetlen lelki vergődés, amely az „értéktelen élet“-nek egy jól irányzott golyóval vet véget!

Beteges jelenségek ezek! Egészségtelen gondolkodása s életfelfogása korunk gyermekének. Kóros tünetek, amelyek a lelki-beteg bélyegét nyomják egész korunkra.

És mindez honnan? Egyszerű a felelet. A mai ember nagy százalékanak nincsen meg az a *lelkierő*, az a *kedélyméltség*, amely a szerényebb helyzetben is boldogságát leli, amely a kevés-sel is meg tud elégedni! Lekopott lelkéről az a nemes felfogás, hogy a munka *életcél* s az élet legdrágább *adománya*, ha *dolgozhatunk*. Társadalmunk az elme, az ész művelése mellett megfeledkezett a szív képzéséről. Nem ébresztettük, nem élesztettük a létező erkölcsi világrendbe vetett hitet, amely erkölcsi világrend ellen vétkezni bűnhődés nélkül nem lehet! Csiszoltuk, műveltük az észt, élesztettük az elmét s akaratlanul elhanyagoltuk a szívet. Futunk észbeli ismeretek után, amelyek kenyeret adnak. Hajhásszuk az oklevelet, a diplomát. Ezért áldozunk, fáradunk, könyörgünk. De nem tekintjük magasabb *célnak*, hanem *eszközül* azon javak megszerzésére, amelyek a „kultuember“-nek biztosítanak fényt, hatalmat, anyagi függetlenséget, kényelmet, rangot. — A *kötelességtudás*, *hivatásérzet* nagy erényei ma ritkák, mint a fehér holló! Utjain a „modern“ ember csak addig jár, a míg az önző céljainak épen megfelel. Tehát az erényt is korunk nem önmagáért gyakorolja, hanem alárendeli önös céljainak. Eszköznek degradálja! A számító ész szolgálatába állítja!

Pedig hát a trennirozott ész, a kiművelt elme nemesen érző szív nélkül olyan, mint az erdő lomb és madárdal nélkül. Valódi értéket csak akkor képvisel, ha az szilárd erkölcsi alapon nyugszik, ha kiegészíti a nemes szív, ha irányítja az éles erkölcsi érzék, ha áthatja a gyémánt-jellem tisztító életfelfogása! Mert hiszen zseniális emberek sokszor nagyon közönséges jellemet tüntetnek fel! Korunk anarchistái rendszerint olvasott emberek. Több nyelvet beszélnek. Világlátottságuk s észbeli képzettségüknél

csak szívük gonoszsága nagyobb s fásult közönnyel a legmegdöbbenőbb, a legborzalmasabb tetteket követik el. Nagystilű világcsalóink szinte kivétel nélkül iskolázott elmék. Nem ritkán egyetemi végzettséggel rendelkeznek. De keblükben romlott szív dobog. Erkölcsi érzékük tompa s itt rejlik lélektani kulcsa annak, hogy művelt elmével is ellenkezésbe jutnak az egész erkölcsi világrénddel. Sőt az ilyen romlottszívűek mennél több tudás birtokában vannak, annál raffináltabbak s annál borzalmasabb tettekre képesek.

A tudás koronája tehát a nemes szív! Azért anyák és apák, nevelők és iskolák, fektessünk nagyobb súlyt a nevelésre, a szív képzésére! Ismerjük fel végre a nevelésnek az egyesek, a népek, nemzetek s az egész emberiség jövőjére, boldogságára kiható nagy fontosságát. Nemesítsük gyermekeink szívét! Fokozzuk lelki erejének ellenálló képességét! Mélyítsük kedélyét, mely a borus napokban is sorsával meg tud békülni s amely a sorscsapások fájó érzései alatt is hitét, lelki egyensúlyát el nem veszíti, hanem bátorságot merit a küzdelemben is azon tudatból, hogy munkára teremtettünk, hogy a küzdelem nemesíti érzelmeinket s hogy a nemesen megvívott harc feltétlenül meghozza nemes gyümölcsseit!

Nemes-szívű, mélykedélyű, erőslelkű emberekkel, akik nemes eszmékért áldozni, nagy elvekért harcolni s nagy igazságokért meghalni képesek voltak, gyakran találkozunk a történelem lapjain. Gondolkozásukban, elhatározásukban, tetteikben mindig a *lélek erejének*, a *kedély hatalmának* rugóját fedezzük fel. Ezek életét nem az önzés és kicsinyeskedés apró lelki hullámai töltötték be. Munkakedvüket mindig nagy eszmék, nagy célok hevítették. Lelküket nagy, örök igazságok kimondása vagy megvédése hozta hullámzásba s nagy koncepciójú dolgok, az emberszeretet, a haza, az emberiség, a vallás nagy fogalmai váltották ki belőlük a *lelki nagyság* isteni szikráit.

Az önzetlenség ritka megnyilvánulását látjuk Pestalozzinál. Összeszedetet uton-utfélen árva, nyomorgó gyermekeket. Ezeket magához veszi, gondozza, ápolja, neveli s tanítja őket. Rájuk költi vagyonát s maga — kopott kabátban jár. — A mély kedély, a csodás lelkiező kifejezését tünteti fel a nagy reformátor, Luther. Maga áll egy világgal szemben. Senki nem segíti; bizalma az Istenben és az igazság erejében. S mennél hevesebb a harc tüze, annál jobban megacélosodik lelkének ereje. Az ellenségek zuduló tengerében is szikla-szilárdan áll a hitnek bajnoka s egyedül küzd az ige fegyverével egész korának felfogásával szemben. Meg nem félemlíti őt senki, semmi! Veszély, baj, halál meg nem rémíti! Erős hite meg-

tartja őt a halál torkában is: „Itt állok, másként nem tehetek!” — S a lelki erő e hőroza, e bajnok-óriás otthon családja körében a leggyöngédebb, a legbájosabb apa, tele szelidséggel, melegséggel, szeretettel. Ott ül kis gyermeke bölcsőjénél, cseveg kedvesen tündérmeséket, bohóságokat s dudolja édesen fülébe az altató dalt. — Lelkének egyensúlyát semmiféle megpróbáltatás meg nem ingatja! — Nemzeti hőseink és vértanuink mindegyike a lelkierő egy-egy hőroza. Honszerelmüknél csak lelkük ereje nagyobb! Meghálnak a honért, csak használhassanak vérükkel is a haza szent ügyének!

Szivvilágunkat, kedélyéletünket azonban rezgésbe hozza a mindennapi élet tarkasága is. Gyermekkorunkra való visszaemlékezés, a himes rét, a madárdalozó erdő, a barátság, a nyíló virág szimpompája mind alkalmas arra, hogy az érzések egész skáláját kiváltsa szivünkéből. — Népek életében sokszor nagy hullámlásban nyilvánul kedélyélet hatalma. Előidőzője lehet az öröm, amely egy egész népet, nemzetet ér. Felidézheti a bánat, a keserűség, az elnyomatás, a szabadságvesztés. Fényes példa a 48-as évek nagy eseményei, amidőn az egész magyar nép mint egy ember, a haza megmentésére sietett s a haza oltárára tette: vagonát és életét!

A lélek belső ereje, kedélyünk hatalma tehát rendszerint uralja érzelmeinket, irányítja elhatározásunkat, vezet bennünket cselekvéseinkben, tetteinkben. Ez acélozza meg izmainkat a napi élet fáradalmaiban; ez tesz kitartóvá a kötelesség lelkiismeretes teljesítésében. Ez hevít nemes célok elérésében; ez bátorít, lelkesít a nagy harcok tüzeiben. Ez emeli egész valónkat oly erkölcsi magaslatra, ahol tisztán, mocsoktalanul megmarad emberi méltóságunk. — Ahol ez az erő hiányzik, ott nincsen erkölcsi érzék. Ott beáll a züllés, a bűnbetés, az elbukás, a megsemmisülés.

A szívképzés, a kedélymélyítés hosszú útján most már az első szentély a család. Ő első kertésze e kényes növénynek. Amint ő ápolja, amint ő öntözgeti a szeretet harmat-nedvével, úgy termi majdan gyümölcsseit. S e felelősségteljes munkában az első szerep az anyának jut. Amit ő ír a gyengédség és szeretet arany-irónjával kis gyermeke lelkébe, az megmarad ott kitörölhetetlenül. S amit az anya gyermeke szivvilágának nemesítésén, finomításán elmulaszt, azt nem pótolhatja azután már a világon senki; aranyokkal és gyémántokkal az vissza nem szerezhető.

E felelősségteljes munkában az anyának természetes eszköze a *szeretet*. Szeretettel öleli gyermekét keblére. Gondozza, ápolja, óvja, védi. Ott ül este kis gyermeke ágyánál s édes hangon énekl

az altató dalt s aztán imára kulcsolja gyermeke kis kezét s mondja vele az esti fohászat. Reggel elsőnek ő áll a kisedd ágya előtt. Várja, lesi ébredését. Ő rendezi gyermeke játékait s ő mondja el neki a tündérmeséket s telíti gyermeke szívét-lelkét jó és nemes érzésekkel.

Azonban ne kényeztesse s ne a majomszeretet tultengésével vegye körül szülőttjét. Legyen szeretete öntudatos s sugározzék ki abból, hogy a szeretet hatalmával gyermekéből embert akar nevelni, akinek legyen melegen érző szive, tiszta lelke és mély kedélye. Az anya kezébe van téve elsősorban gyermekének jövője, boldogsága. Amit ő a szeretet hatalmával képes beléje oltani, ez lesz az az alap, amelyből később sarjadzik a tiszta erkölcsi érzés, az erős lélek, az erkölcsi jellemnek hatalmas fája.

Segítőtársa az anyának a nevelés munkájában az apa. Ő azonban ritkábban van gyermekeivel. A létfenntartás felelőssége az ő vállára nehezedik. Ő ott küzd az élet mezején a mindennapiért. Nevelőleg gyermekeire csak fontosabb momentumokban foly be. A tanácsadás, a komoly munkára szoktatás, a bátorítás az élet küzdelmére, az erély és energia ébresztése az ő feladata. Komoly munkaszere-tete, kitartó szorgalma, mellyel szeretteiről gondoskodik, önkéntelenül is mint nemes példaadás nevelőleg hatnak gyermekeire.

Természetszerűleg feltolul a kérdés, hogy mikor kezdjük meg a nevelés munkáját? Mennél korábban. Mihelyt a gyermek gagyogni kezd, mihelyt óhajai támadnak s a gondolkodás jeleit mutatja, elérkezett az idő, hogy nevelő befolyásunkat érvényesítsük. Minden-estre nagy szeretettel és jósággal iparkodjunk a gyermekre hatni. Nézzük el a kisebb hibákat gyengédséggel Ne szidjunk és ne büntessünk, amikor célt érhetünk az intéssel és tanácsadással. Meg-történt és elmúlt dolgokat felejtünk el és ne rójjunk fel a gyermek-nek, mert a gyermek a *jelennek* él! Főirányelveink legyenek mindig, hogy tanítsuk azt a gyermeket igaz Isten félelmére. Imádkoztassunk vele, vigyük el Isten házába. Mondjuk el nekik a gyermek Jézus vonzó példáját s szeretessük meg velük a vallás mezejét, mint azt a talajt, amelyből mindig a legszebb emberi erények fakadnak. — Szok-tassuk gyermekeinket elejétől az engedelmességre. Könnyű lesz itt a szülő munkája. Mert akit a gyermek szeret, annak mindig örö-mest engedelmeskedik. — Szigoruan őrködjünk afelett, hogy az a gyermek mindig igazat mondjon. A szülő is soha olyan kijelentést, ígéretet ne tegyen, amit be ne tudna váltani, tartani, bizonyítani. Szavaiban és cselekedeteiben egyaránt mindig az igazság útján ma-

radjon, hogy így az igaz ember *élő példáját* állítsa gyermeke elé s tetteivel, életével is tiszteletet keltsen gyermekei szívében maga iránt.

Szólani kell itt azon óriási változásokról, amelyek a modern családi élet viszonyaiban az élet haladásával mutatkoznak. A multban az anya jóformán kizárólag gyermekének, családjának élt. Neki szentelte munkaerejét, idejét, szívének minden dobbanását. Ma az életviszonyok változtával a modern intelligens családok anyáinak helyzete is egész más. A békés családi otthon fészkeből kiragadja őket a lüktető élet áramlata. Kiszólitja őket szintén az élet mezejére s követeli tőlük, hogy szívükkel, eszükkel, tetterejükkel ők is szolgálják a haladás nagy folyamatát.

A mai művelt családnyák munkaideje nagyrésztben kimerül a reprezentálásban. Látogatásokat tenni, fogadni; megjelenni estélyeken, ünnepélyeken; tagságot, tisztséget vállalni a humanismus óriási mezején, mindez emésztí és köti le korunk intelligens anyáinak idejét és munkaerejét. Mindenesetre szent kötelességet teljesítenek e téren, olyant, amit helyettük senki el nem végezhet. Nem is szándékunk ez ellen a kritika szavát felemelni. Csak egy intő szavunk van: ne felejtse az az anya, hogy ő elsősorban a családjáé! a gyermekeé! Mindennapi jelenség, hogy a „modern anya“ gyermekét nevelőnőre, személyzetre bizza, ő maga pedig fut, fárad reggeltől estig, hogy lerőjja a humanitás oltárán az emberszeretet adóját s *napokig nem látja* saját gyermekét! Ez lehetetlen állapot! Az emberszeretet nevében senkitől sem követeljük, hogy az az önfeláldozásig menjen. Legyen az anya mindenek előtt saját gyermekének őrző anyala s azután még mindig talál időt és módot, hogy a jótékonyság s a társadalmi élet mezején is állásához méltón érvényesüljön.

A család által megkezdett nevelő munkásságot nagyobb terjedelemben, szélesebb alapon folytatja az iskola. Hiszem, hogy mindnyájan egyértően szívesen konstatáljuk, hogy az iskola nemcsak igaz hivatásérzettel él a nevelés fontos kérdésének, de számtalan esetben pótolni, jóvátenni is igyekszik azt, a mit a szülői ház elmulasztott, elhanyagolt.

Azonban elfogultság volna az iskolák mai nevelési rendszerét ideálisnak minősíteni. Kisérjük csak figyelemmel a társadalmi élet forrongási processusát, hallgassunk csak a lüktető élet felszólamló szavára, világosan beszél az, hogy *nemesebb szívet, erősebb lelket s mélyebb kedélyt* a mai kor gyermekének! Ezért ne merüljön ki az iskola munkássága az ész trennirozásában, az adatok, szabályok, nevek és számok emlékelésében. Keressünk s találjunk mennél több alkalmat

a gyermek szívére hatni, igyekezzünk növendékeinkből igazi embereket, jellemeket *nevelni!*

Hogy az lehetséges legyen, le kell szállanunk a mai kor vesszőparipájáról, mely folyton azon nyargalász, hogy csak minél többet *tanítani*, csak mennél nagyobb penzumot rakni annak a tanulóknak gyenge vállaira! — Barbárság ez, végeredményében pedig embertelenség, amely azután azt eredményezi akárhányszor, hogy szív és lélek nélküli ember-automatákat bocsátunk az életbe, mert az elmének ismeretekkel való lázas tultömesében — parlagon marad a *szív*, a *kedély!*

Minden tantárgyat tehát a nevelés szolgálatába kell állítani a népiskolától az egyetemig! Ne önmagáért tanítsunk valamit, hanem — amennyire az csak lehetséges, — hogy vele a szívképzést, a jellem kialakítását előmozdítsuk.

Téves uton jár az a paedagógus, aki a *vallásitanítás* célját abban látja, hogy szárazon *betanítja* a hittani tételeket és *betrennirizza* értelem nélkül az imákat — egyik-másik pláne ismeretlen, idegen nyelven! Helytelenül kezeli a *vallásos nevelés* hatalmas fegyverét, aki azzal *fanatizálni* próbálja növendékeinek szívét! Az elfogult elme szomorú bizonyítványát adja magáról az, aki tanítása keretében ma, a huszadik században elhinti a vallási gyűlölet konkolyát s hirdeti, hogy *bűnt* követ el az, aki egy másik felekezet templomába mer lépni.

Tárjuk fel igenis önérzettel felekezetünk kulturmisszióját, a mit a multban bajnokai teljesítettek. Mutassunk lelkesedéssel reá, hogy minő magasztos feladatok megoldása vár még ránk a jövőben. De mindezt tegyük úgy, hogy ne bántsuk a másik felekezetnek az érzékenységet, ne kisebbsítsük annak érdemét, ne degradáljuk azt bűnnek, ami annak a másiknak a szívét a szentség varázsával és erejével tölti el! Ismerjük el a másik felekezetnek is érdemeit s azt a tényt, hogy minden konfessió keletkezésének rugói mindig nagy elvek, nagy erkölcsi értékű igazságok voltak, amik felett a világtörténelem nagy ítélőszéke mond bírálatot.

A vallás tanításával *neveljük* azt a gyermeket emberszeretetre! Az éles ellentét megvilágításában érzékeltessük az erkölcsi jó, az *erény* diadalát s az erkölcsi rossz, a *bűn* bűnhődését, bukását. Neveljük gyermekeinket Isten félelmére, Isten imáadására! Ébresszük és ápoljuk bennük az *élő hitet* és ne felejtjük soha, hogy *aki gyűlöletet tanít*, — az *jóra nem nevel!* Aki ma, a *civilizáció* e fénykorában a *gyűlölet*, a *vallási türelmetlenség* magvát hinti el, aki koralátokat emel s a felekezeti válaszfalakat mesterségesen élesíti,

erősíti, az — bünt követ el! A hitoktatás, a vallásos nevelés: *szeretetet, istenfélelmet, Isten országát* varázsolja erre a földre, az emberek szívébe! Ha *ezt* teszi, *hivatást* teljesít Isten és emberek előtt! Ha így kezeli a vallásos nevelést, akkor biztos fundamentumát alapozza meg az emberek boldogságának, amire pedig éppen ma, ebben az anyagias korban, társadalmunknak igen nagy szüksége van!

A földrajz tanításába a sok aprólékoskodás, a halmocskák, patakok, igénytelen falucskák elrecitálása, a városok lakóinak folyton változó statisztikájának oly pontos, a hegyek magasságának oly tulzott *emlékelése* helyett vigyünk bele többet a népeletből! Karoljuk fel jobban az egyes földrajzi vidékek mese- és mondatvilágát! Kultur-missiót teljesítünk magyar népünk e kincsének megőrzésében s ezzel vért, életet viszünk tanításunkba. Erősítjük a röghöz, a szülőföldhez való ragaszkodást s ezzel megvetjük az igaz honszeretet alapját! — Első helyen kellett volna említeni: többet a kis sereggel ki a szabadba! Többet ér ez, mintha a legtökéletesebb domborművü térképet heteken át mutogatjuk s magyarázzuk! — Fontos ez azért is, mert a földrajz tanításával csak így ébreszthetjük a természet iránti szeretet érzékét. Már pedig erre épen hazánkban igen nagy szükség van! Mély szomorúsággal kell látnunk, hogy vannak eldugott községeink, ahol az a nép születik s meghal annélkül, hogy ismerné a tőle eső ötödik-hatodik falu határát is. Szinte bámulatos közönnyel él földünk népe ebben a szép hazában, ahol annyi kincs, annyi látnivaló, annyi csodás természeti ritkaság oly bőségben váltakozik s ezek megszemlélésére ma, a gőz és villamosság korában, fészkeből ki nem mozdul! Igaz, közéletünket is nagy mulasztás terheli e kérdésben. Semmit sem tettünk a kisemberek tapasztalati földrajzi ismereteinek bővítésében, semmit sem a föld népe turisztikájának előmozdításában. Az a tény, hogy az a paraszt pénzt utazgatásra ki nem adja, csak helyeselhető. Nehezen szerzi a garast; ragaszkodik hozzá. De az állam nemcsak kötelességet, hanem nagyon üdvös s lélektani szempontból messze kiható dolgot mivelne, ha minden iskolának engedélyezné, hogy a tanító, osztályfő vezetése alatt előzetes bejelentés alapján évenként gratis legalább egy kirándulást tehetne a máv. vonalain bárhová, bármely irányban. A tanítóknak pedig *kívétel nélkül* legalább a nyári szünidőre — ha másként nem lehet, — féljegyvet kellene engedélyezni, hogy földrajzi, néprajzi stb. ismereteiket bővíthessék. Így venne lendületet a földrajz-tanítással kapcsolatban a *szivképzés* fontos munkája! Így sikerülne igazában gyermekeink szívébe bele-

plántálni a haza iránti szeretetet, a természetben rejlő „szép” iránti érzéket s hasznosságának megbecsülését.

E téren különben már uton volnánk. Pedzzük már, hogy mi kellene népünknek, hogy a természet csodás nevelő hatásával, eszközeinek kifogyhatatlanságával lelkét nemesítsük, kedélyvilágát mélyítsük s egyuttal kifogyhatatlan kincses tárával anyagi jólétét is emeljük. Egész országunkat *gyümölcsöskertté* óhajtának átalakítani. Széles e hazában dicséretes buzgósággal, a „szép és hasznos” elvének helyes egyesítésével az országutakat gyümölcsfákkal igyekezünk beültetni. De akciónk lassan halad előre. A nép durva kézzel letördeli ágait s csupa „virtus”-ból kitépi a csemetéket gyökerestül s — ostornyelet farag magának belőle! Ezen azonban ne csodálkozzunk! Szép és nemes eszméket, hogy gyümölcsözőleg megmaradjanak, hogy népünkre áldást hozzanak, elő kell készíteni. Már ott a népiskolában, ebben a minden fejlődésnek, minden jövőndő nagyságnak alapvető műhelyben, minden új intenció, eszme megértésére, befogadására s megszivvelésére meg kell termékenyíteni a szíveket és elméket. — A természet szépségei és áldása iránti érzék ébresztésére és ébrentartására csak az az egyedüli mód, hogy *mozogjunk gyermekeinkkel mennél többet a természet templomában!* Utaztassuk tanítványainkat többet szerte e szép hazában, mert az utazás nemcsak az *ismeret-szerzésnek legintenzívebb forrása, de a nevelésnek is egyik leghatalmasabb eszköze!*

Nem elég, hogy turistaházakat építünk, hogy kunyhókat, tákolunk össze ott a havasok rejtelmes világában. Ha már az utat elkészítettük, vezessük is oda népünket! Gyönyörköd-jék lelke a bércek csodás látványában, szemlélje Isten hatalmát a kopár szirtek csendes birodalmában az az alföldi gyerek is. Szálljon alá azután a völgybe s fürödjék lelke a növény s állatvilág csodás gazdaságának szemlélésében s itt érzékeltessük, hogy mindez, mind Isten jóságának adománya, hogy mi emberek használhassuk és megbecsüljük.

Ha ezt az utat követjük, rövidesen élvezni fogjuk ennek áldását! Hiszem, hogy falvaink és városaink hamarosan buzgóbban fásitanak, s a környékük kiránduló helyeihez vezető utakat jobban kultiválják! Hiszem, hogy így sikerül népünk lelkében éles érzéket fejleszteni a természet adományainak *okos kiaknázására* s kincsei-nek *helyes értékesítésére* s szeretetteljes *megóvására*. Hiszem, hogy ilyen vezetéssel sikerülne az iskolának társadalmunkat leszoktatni arról, hogy annak egyes rétegei szabad idejüket ne a korcsmák és

kávéházak épen nem erkölcsjavító, de egészséget rontó levegőjében üssék agyon, hanem seregesen vonuljanak ki a természet üdítő, egészséget adó s *lelket nemesítő* ölébe!

A történelemtanítás ne merüljön ki a számok chronológikus elrecidálásában. Száraz dolog ez, életnélküli kinzás. Ne áldozzon annyi tért a háboruk véres molochjának. Szálljon le a néplélek árjához. Ecsetelje annak hatalmas hullámvásait. Rajzolja a népenség gyönyörű kibontakozását, mint a despoták alkonyát s minden emberi jog és méltóság gyökerét, forrását!

Dicséret és tisztelet illeti azokat a bátorielkü és mélytudásu tanférfiakat, akik a régi rendszerű rajzitanításnak ledöntötték ósdi bástyáit! Akik megszabadították ezt a fontos tantárgyat a gépies kézgyakorlás, a mechanikus „egyik ponttól a másikig“ huzogálás béklyóitól s átadták azon magasztos rendeltetésnek, hogy a szép-érzék fejlesztésének, a lélek nemesítésének s a fantázia szárnyalásának álljon szolgálatában ma már a népiskolában is!

A szív- és kedélyképzés leghathatósabb eszköze az iskolában az énektanítás.

Ki ne tapasztalta volna magán a szép ének és zene csodás hatását? Ha elernyedtünk, ha kifáradtunk a napi munka fáradalmában, a szép zene hallatára felfrissülünk. Ha bu és bánat tölti el lelkünket, ha a keserűség és elcsüggedés érzése emészti éltünket, az ének és zene varázsa új életet önt belénk. Észrevétlenül elfelejteti velünk a szomorúság, a bánat, marcangoló, idegbontó és élet-sorvasztó súlyát s átvezet az érzelmek egy tisztább világába, ahol derű és fény vonul újra kedélyvilágunkba. Az emberi szív a művészetek közül egyikre sem reagál annyira, mint az ének és zene hangjaira. Ahol minden nevelési eszköz felmondja a szolgálatot, ott az ének és zene nem téveszti el hatását. A legelfásultabb szív, a szívnék legrejtettebb zugai, érzelmei megnyílnak a zenei hang varázsa előtt. Csodás a zene lélektani hatása! Valóságos hatalom érzelmeink felett, amely alól kivonni magunkat nincsen erőnk! Mozgásba hozza kedélyvilágunkat, pezsdülésbe vérünket. Hullámvásba ringatja érzelmeinket s szárnyat ad a fantázia csapongásának. A fülemile csattogása a leggyönyörűsebb alkotásra inspirálja a poétalelket. A jó zenekar elbűvöli hallgatóit. A harci induló harsogó hangjai *hóst* varázsolnak a legegyszerűbb közlegényből is! S a templomi chórus magasztos dallama az ének szárnyain emeli a hívők százainak lelkét Isten zsámolyához.

Az éneknek és zenének e csodás pszichológiai hatását már az ókori népek is ismerték. Az egyiptomiak az ifjúság nevelésében

első helyet biztosítottak neki, mint amely tárgy a legerősebben képes a lélekre hatni s arra a legmélyebb hatást gyakorolni. — Aristoteles neveléstanjában igen behatón foglalkozik a zene paedagógiai értékének kutatásával s azt felette nagyra értékeli. — Luther a theológia után a zenének áldozott legnagyobb tisztelettel. Róla azt tartotta, hogy „aki zenét tud, az jó és mindenben ügyes“. (Wer diese Kunst kann, ist guter Art und zu allem geschickt.) — Állami népiskolai tantervünk az énektanításnak is felette fontos szerepet juttat a nevelés munkájában. Teljes mértékben felismeri és kidomborítja ennek értékét a vallásos és a hazafias nevelés terén, a *szivképzés* és *kedélymélyítés* mezején.

Hogy azonban az énektanításhoz kötött remények és várakozások vért és életet kapjanak, szükséges, hogy az a tanító a helyes zenei érzéssel, képzettséggel és készséggel rendelkezék s hogy azt sikeresen taníthassa. Képzőink, — s itt bizonyos büszkeséggel jelezhetjük, — hogy hazánkban különösen a mi evang. képzőink a növendékek zenei kiképzésére mindig nagy súlyt fektettek és zeneileg mindig jól képzett tanítókat bocsátanak ki. Talán Luther szelleme lengi még mindig át e tekintetben nálunk a tanítóképzés ügyét, aki a zenei képzést illetőleg azt tartja, hogy a tanítónak *jól kell tudni énekelni!* („Ein Schulmeister muss gut singen können, sonst sehe ich ihn nicht an!“)

Az énektanítás gyakorlati keresztülvitelében mindenekelőtt fontosnak tartom, hogy a tanító feltétlenül maga tanítsa azt. Semmi szín alatt kezéből e fontos tárgyat ki ne adja, — ha csak olyan okok nem kényszerítik rá, amelyek őt képtelenné teszik annak tanítására. Mert az ének nevelő hatását csak úgy aknázhatja ki az a tanító, ha kezében tartja, ha szoros vonatkozásba hozza a többi tárgyakkal. Ha a megfelelő momentumoknál a vallás, a beszéd- s ért.-gyakorlatok, a földrajz és történelem körében meg-meg tudja szólaltatni a megfelelő dalokat s ezzel tanításába új életet, kedvet, a tárgy iránti szeretetet képes ébreszteni. Ily kezelés mellett, ily közvetlen vonatkozásban a többi tárgyakkal feltétlenül óriási nevelő hatással van az ének tanítása.

A szakrendszeres énektanítás feltétlenül kárhozandó! *Kivételesen* csak akkor engedhető meg, ha annak a tanítónak egyáltalában nincsen zenei intelligenciája, ha nincsen hallása, zenei érzéke, ha semmiféle hangszert nem tud. Már pedig ilyen tanító alig képzelhető. Egy zenei intelligenciával bíró tanító kezéből az énektanítást kivenni — arculcsapása minden paedagógiai elvnek! Ez egyenrangú azzal, mintha kezünkől kivennék a vallástanítás hatalmas fegyverét!

A szakrendszer kezelésében az énektanítás üres szalmacséplés. Érzés és léleknélküli kiabálás, melybe legtöbbször belefásul a tanítvány s tanító egyaránt. Ha a szaktanítást alkalmazni kell, akkor az csak mint szükséges rossz ideiglenesen vezetendő be. Mihelyt az okok megszűntek, helyre kell állítani a normális állapotot, mert a népiskolában az énektanítással is elsősorban *nevelünk*, vagyis *nevelve tanítunk!* Félre tehát a szakrendszerekkel! Ahol szükségképen mégis a szakrendszeres énektanítás divik, ott azt úgy kell ellensúlyozni, hogy az osztálytanító minden énekórán jelen van. Megfigyeli az énektanítást. Sőt azt a szaktanítóval egyértve irányítja is! Megtanulja maga is az egyes énekeket s tanításai keretében azután értékesíti, vagyis a tárgy élénkítésére, a jókedv ébresztésére s a szív nemesítése szempontjából maga is énekel.

Hogy valóban nevelőleg hassunk énektanításunkkal, nem hangsúlyozható eléggé, hogy vigyünk tanításunkba mennél többet a magyar népdal kincses-bányájából. Dobjuk sutba az értelmetlen daltermékeket, azokat a mondva-csinált dalokat s térjünk vissza népünk lelkének termékeihez. Magyar szívből fakadtak azok s magyarul fog érezni az, aki ezeket énekelni megtanulja. Minden kornak megvan a maga sajátos népdal költészete, igaz egyik-másik veszendőben! Minden földrajzi vidéke hazánknak külön-külön gyönyörűsége himes rétvét mutatja a népdal termékeinek! Népünk szeret énekelni. Dalol örömeiben és fájdalmában. Szívének beszédje ez, amellyel legjobban ki tudja fejezni a magyar ritka örömét, de igen gyakori buját-bánatját. A „sirva-vigadás búbanatos melanchóliája, amely népdalainkon végig ömlik s amely nagy megpróbáltatásokkal teljes dicső multunkban gyökerezik, csodálatos hatással van a szívre. Megindítja az ideget is, aki nemzeti tradícióinkból semmit sem ismer s a hallgatásával be nem telünk, akiknek minden nap van alkalmunk élvezni. Ezt a kincsét népünknek vigyük be a nevelés magasztos templomába! Nyujtsuk csak ki kezünket érte s bőven találjuk értékesebb-nél-értékesebb gyöngyeit. Ott van a Balaton vidéki népdalok gazdag mezeje. A Tisza halásznépének szebbnél-szebb termékei. Ott van az erdélyi magyarság búbanatos nótája, amint az oláh kurjantás közepette csak fel-felcsillan még abban a hegyes-völgyes hazában. A felvidéken a Bodrog vidéke tünteti fel a népdalköltésnek gazdag mezejét úgy, hogy hazánknak alig van bérce, völgye, folyója, tava, melyet népünk még énekébe nem foglalt volna. Megéneklí a tavaszt, a nyárt, megéneklí városait, pusztáit, meg a gulyát, meg a nyájt! Dalt költ a vetésről, rózsáról és daruról. És népdalai e sokaságában igen bőven találjuk azokat.

amelyeket úgy szövegi, valamint zenei értéküket véve, nemcsak nyugodt lelkiismerettel vihetünk bele énekoktatásunkba, de határozottan lendületet adunk ezzel ennek az igen sokszor félreismert s a nevelés szempontjából nem eléggé méltatott tantárgynak. A szép ének kellemes hangja mindig csodás nevelőhatást gyakorol annak a fejlődő gyermek zsenge lelkére. Mélyen hatol az oda bele s éleliti a *szép* és *rut* iránti érzéket. Megtanítja azt a gyermeket követni a jót és kerülni a rosszat. Már ez igazságok is a legkomolyabban követelik, hogy az énektanítás fontosságát értékeljük végre a maga egész sulyában s a nevelés szempontjából ez elsőrendű tárgy gyakorlati tanításában tanítók és iskolai hatóságok a leglelkiismeretesebben járjanak el! Szolgálatot teszünk ezzel egyházi életünknek is a gyülekezeti ének színvonalának emelése szempontjából, de végzetlen fontos missiót teljesítünk népünk szívéletének nemesítésén, erkölcsének javításán, kedélymélyítésén. Amely nép szereti a dalt, kedveli az éneket, ott nem üthetnek tanyát rossz indulatok, gonosz szándékok, az erkölcstelenség és bűn förtelmei. Gyönyörűen mondta azt régen Schiller mélyen az emberi szívbe látó éles érzékel: „*Wo man singt, da lass dich fröhlich nieder, böse Menschen haben keine Lieder.*“

Az ének nevelő hatásának ecsetelésével kapcsolatosan szólani kell szerepéről a házi nevelésben is.

Az ének, a zene, épen úgy mint a vallás, közkincese az emberiségnek. Alig van azért tűzhely, ahol a szív e közös beszédjének ne áldoznának.

Hazánkban intelligens családjainknál a zenei képzés erősen „divat“-ban van. Valami formában mindenki, aki csak teheti, igyekszik gyermekét zenére taníttatni. Ez általában véve örvedetes jelenség, amiben nem lehet gáncsot találni. S mégis egészségtelen szimptomákat is vet fel e zenetanulási buzgalom. Nevezetesen sok szülő nem azért taníttatja gyermekét zenére, hogy annak szivképzetését tervszertien előmozdítsa. Társadalmi életünk ének- és zene-cultiválóink kilencvenkilenc százaléka azért igyekszik e nemes művészetből némi ügyességre szert tenni, hogy alkalomadtán „*brilliroz*“-hasson, hogy uton-utfélen olcsó sikerekre *vadászhasson!* Már pedig egy-egy operette-áriát eltrillirozni, egy-egy népdal felületes elcincogása — még nem mutat zenei nevelésre! Mélyebben kell annak rejtőzni s nemesebb vonásokbaan nyilatkozni! A zenei nevelés nyilvánulását nem a külső hatásokban, hanem abban a belső értékben kell feltalálnunk, amint az lelkünket nemesíti, a *nemes szórakozás iránti fogékonyságot ébreszti, a közönséges, bűnös élvezettől pedig megvetéssel tart vissza!*

Ez a felfogás vezérelje azt az anyát, amikor kis gyermekét már ott a család tüzhelyénél énekelni tanítja. Ez az elv hassa át egész iskolai énektanításunkat. Ez az intenció érvényesüljön intelligens családjainknál, amidőn gyermekeiket a magasabb zenei kiképzés templomába vezettetik. A „szép“ iránti érzéket ébreszteni és élesíteni, a szív érzelmeit nemesíteni, az akarat erejét fokozni és a kedélyt mélyíteni, ez legyen röviden az énektanítás, a zenetanítás magasztos feladata!

Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt az óriási befolyást, amit ma az emberek szellemi és erkölcsi tulajdonainak kifejlesztésére, irányítására a sajtónak óriási elterjedtsége gyakorol. A sajtó újabb korunknak valóságos nagyhatalma. Él és uralkodik az elmék felett. Fogva tartja a sziveket s akárhányszor csak vele, általa érvényesülhetnek egyesek s csak az ő cégérével győzedelmeskedhetnek elvek s juthatnak diadalra új eszmék.

Senkinek sem juthat eszébe a komoly sajtónak nagy kulturális jelentőségét érinteni. Csak rá kívánok mutatni azon momentumokra, amelyek éppen a sajtó útján korunk erkölcsét, jellemének kialakulását *károsan* érintik, befolyásolják

A sajtó munkásait ezen káros irányzatért felelősség, gáncs nem érheti. Ők csak a kor beteges kíváncsiságát elégítik ki, midőn az életnek minden mozzanatát különösebb *rostályozás nélkül* lapjukban leközlük. Mert amely lap ezt nem teszi, az elveszti előfizetőit. Hiszen tudott dolog, hogy a mai emberek nagyrészt a napi sajtóban nem tudományos fejtegetéseket, nem komoly filozofalást keresnek, hanem „szenzációkat!“ És pedig mennél nagyobb szenzációkat, idegbizsergő dolgokat, nagy hajszákat, véres drámákat, idegbontó jeleneteket. Ha a lap ezt nem nyújtja, ásitozva dobja le a mai olvasó, hogy „üres“ és „fád!“ Kétségtelen megérdemelné a fáradságot, ha a sajtó a maga nagy hatalmával a társadalom izlésének ezt a kinövését, bizonyos fokig elvadulását nyesegetné, a helyes mederbe terelné. De ha ezt nem teszi, úgy határozottan állást kell foglalni társadalmi életünk nemesebb izléssel bíró rétegének a zuglapok azon romboló munkája ellen, mely szerint mindent kiszinezve, rítkó vonásokban tálalnak fel az értelmi képzettség amugy is alacsonyabb fokán álló olvasóiknak s lerombolják ott azt az erkölcsi alapot is, amit az iskola fáradsággal és szeretettel épített.

A véres drámák kiszinezése, a rablások és gyilkosságok rítkó vonásokban való idegborzongató, mesterséges feltalálása erkölcsi szempontból mindig végtelen káros. Megállapodott egyén, kiforrt

jellem csak elolvashatja. Rá nézve ennek semmi következménye nem lesz! De a kiforrotlan lelkek, a gyenge erkölcsi alappal bírók az ilyenek olvasásával kísértésbe jönnek. Impulzust kapnak hasonló tettek elkövetésére, amint azt a mindennapi élet szomoruan bizonyítja. A „köpenicki kapitány-“nak világszerte akadtak követői! A szomoru székesfehérvári postarablási kísérlet megtermette gonosz gyümölcsét az ujbpesti bankrablásban! S így tovább! *Ezt pedig felidézni nem lehet a sajtónak hivatása! Ez bűnre csábítás!*

Még egy lépéssel tovább mennek azok a lapok, amelyek nem elégednek meg a toll színezésével, hanem a szenzációkat még az ecset hatalmával is megrögzítik s így illusztrálva adják be olvasóiknak. Ezek a lapok piacra kerülnek, kiteszik a kirakatokba, hogy mindenki nézhesse, hozzáférhessen. Egy véres verekedés, egy rémes dráma, egy hátborzongató gyilkosság megrögzítve adja a homloklapot. Ott lóg, hogy mindenki „épüljön“ rajta. A kirakat előtt aztán egy sereg gyerek olvassa, nézi, szivja magába már kis korában a mételet s bepiszkítja lelkét az élet szenyének szemlélésével. Ez a sajtó egy részének — *szív- és erkölcsnevelése napjainkban!*

Ezen lapok romboló munkájánál meg borzasztóbb azon rémregények, „pikáns“ könyvek szedületes terjedése, amelyek mind-egyike egy-egy mérgezett nyíl a gyermek szívébe! Ezen tűzre való „irodalmi termékek“ ellen minden szülő éber figyelemmel óvja, védje szülöttjét és ne engedje, hogy *egy* is a kezébe kerüljön!

Korunk áradásával tehát szembe kell szállanunk, hogyha az emberiséget a boldogság révébe akarjuk vezetni, ha a megelégedettség útjára akarjuk téríteni.

Nyesegetni, irtani kell azokat a beteges hajtásokat, a melyeket társadalmi életünk felszínre vet. E nehéz munkában az orozzlánrész az iskolának jut. Nem a *tanítás* fényes pallósát suhogtassuk azért folyton, hanem ismerjük fel végre a *nevelésnek is fontosságát!* Az ész diadala — lelki szegénységgel, a tudás hatalma — erkölcsi zülléssel nem adja a szívnek harmóniáját. *Már pedig korunknak lelke szédítő diszharmóniát mutat!* Hasonló tüneteket csak a görögök és rómaiaknál találunk. Náluk lobogott a tudás lángja oly vakitón, hogy tudományokban, művészetben ma is utolérhetetlen mestereink. A jogtudomány labirintusában a római iskola mintaképünk. Művészi formák és izlés tekintetében a görögök

utolérhetetlen ideáljaink. De elpusztult ez a nagy, művelt nép, mert *erkölcs nélkül vala!* Már pedig „*minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs, mely ha megvész, Róma ledül és rabigába görbed*“.

Neveljünk azért többet! Képezzük lelkiismeretesebben gyermekeink szívét, kedélyét! Mert a tudomány koronája — a tiszta, a melegen érző, a nemes szív!

Lamann György.

Adatok iskolánk 1908/9. évi történetéhez.

Egy évi sáfarkodásról kell ismét beszámolni. Ha az általános dolgokat tekintjük, első sorban meg kell említenem azt a szomorú ténytet, hogy a testvéregyházak azon törekvése, miszerint a polgári iskolát felsőbb leányiskolává fejlessze, nem sikerült. Az akadály, melyen egyházunk ezen fontos törekvése hajótörést szenvedett, az anyagi erő hiánya és a magas kormány azon elvi álláspontja, hogy felsőbb leányiskolának államsegélyt nem ad. Ha ezen okoknál fogva néhány évre a felsőbb leányiskoláról le is kell mondanunk, bizunk egy jobb jövőben, mely reményeink teljesítését meghozza.

Egy másik fontos kérdés, elemi iskolánk fentartásának vagy megszüntetésének kérdése. Az elemi népiskolai oktatás ingyenességéről szóló 1908. évi XLVI. t. cz. a testvéregyházakat azon kényszerhelyzetbe hozta, hogy, miután saját erejéből 1910. évi szeptember 1-jétől számítva az elemi iskolát fentartani nem bírja, már most kénytelen a közoktatásügyi kormánytól, valamint a székesfővárostól oly nagy segélyt kérni, amely a szedett tandíjból származott jövedelemnek megfelel. Ha ezen segélyt megkapja, ugy elemi iskolánk fentartása biztosítva van, ellenkező esetben azonban egyházunk ezen virágzó és életképes intézménye — alighanem végéhez közeledik. Lehetséges volna ez? Nem tudom elhinni! Magának az egyháznak fenállása — nézetem szerint — az iskolával oly szoros kapcsolatban van, hogy az iskola megszüntetésével saját felvirulását, terjedését veszélyeztetné.

Áttérve a tanítótestületben előfordult változásokra, jelentjük, hogy a tavaly kiírt pályázat alkalmával a polgári iskolában a magyar német tanszékre megválasztatott — egyelőre ideiglenesen — Télessy Dalma, a leányok torna-tanításával pedig megbízott Kutlik Etelka tanítónő, mint óraadó.

A kérélhetlen halál január 29-én elragadta körünkől Klimó Kálmán vallástanárt. Klimó nem tartozott ugyan szorosan a tanítótestülethez, de miután két éven át buzgón és lelkiismeretesen tanította volt polgári leányiskolánkban a vallástant, szeretetreméltó

modoránál fogva is nagyon megszerettük s így végtelenül sajnáljuk korán bekövetkezett elhunytát

Klimó Kálmán halála után a tanév végéig Szücs Gábor segéd-lelkész ur látta el a vallásoktatást.

Még egy igen fontos eseményről kell megemlékeznem s ez dr. Haberern J. Pál iskolai II. felügyelő urnak a helyettesítése. Dr. Haberern Pál iskolai felügyelő ur a f. évben Budapesten tartandó nemzetközi orvosi kongresszus miatt annyira el van foglalva, hogy iskolánknak nem szentelhetett volna annyi időt, amennyit szeretett volna s ennél fogva felügyelői állásáról lemondott. A közfelügyelő ur kérésére ezen lemondását visszavonta és csupán szabadságot kért arra az időre, amíg nagy elfoglaltsága tart. A képviselőtestület 1908 december 5-ikén tartott ülésén méltányolván dr. Haberern ur indokát, a kért szabadságot megadta és helyettesítésére dr. Csengey Gyula ügyvéd és egyháztanácsos urat kérte fel.

A szokásos egyházi és nemzeti ünnepeket megtartottuk. November 19-én növendékeinket elvezettük az Uránia tudományos színházba. December 23-án Fuchs Paula kisasszony karácsonyfát állított szegény gyermekek részére és 100 gyermeket látott el ruhával, játékszerrel és édességekkel. Az adományokat nagyrészt iskolánkba járó jobb módu gyermekek szülői és Fuchs Paula rokoni ajándékozták.

Március 15-én az ünnepi beszédet Mikolik Kálmán tartotta. Ezen ünnepélyünkön a testvéregyházakat képviselte Dr. Csengey Gyula iskolai felügyelő ur, Raffay Sándor és Broschkó G. Adolf lelkész urak.

Május 29-én a polgári iskola III. és IV. osztálya tanulmányi kiránduláson volt Salgótarjában. Nagy hálával tartozunk ezen alkalomból a Rimamurány-Salgó-Tarjáni vasmű részvénytársaság igazgatóságának ama rendkívüli előzékenységeért, melylyel az aczélgyár és a kőszénbánya megtekintését nemcsak megengedte, hanem szakférfiak magyarázata által a látottak megértését nekünk megkönnyítette. Sajnos, hogy az idő délután nem kedvezett és ennek folytán elmaradt a Salgó-várrom megtekintése.

Junius 8 án a polgári leányiskola I. és II. osztályu növendékeivel a budai hegyekbe rándultunk és élveztük annak természeti szépségeit.

Az elemi iskola tanítói és tanítónői ugy ősszel mint tavasszal, a földrajzi és természetrajzi ismeretek gyarapítása céljából növendékeiket sokszor elvezették kisebb nagyobb sétára a városban és kirándultak a budai hegyekbe, sőt a III. és IV. elemi fiuosztály

növendékei felkeresték ez idén a történelmi nevezetességű Visegrádot is.

A múlt iskolai évben iskolánk néhány lelkes barátja pénzbeli adományokat bocsátott a testület rendelkezésére, hogy azokat legjobb belátása szerint szegény gyermekek segélyezésére használja. Ezen adományoknak egy részét, amint azt a múltévi értesítőben közöltük, ösztöndíj alakjában osztottuk ki, megtartottunk azonban 120 K-t, mely a „Szegény tanulók segélyalapját“ képezi. Ezen segélyalaphól a múlt iskolai év végén megfizettük Velti Ibolya I. polg. osztályu tanuló második félévi tandíját, 25 K-t.

Ugyancsak a múlt iskolai év végén a vizsgák alkalmával 10—10 K ösztöndíjat adott Dr. Moravcsik Ernő Emil udvari tanácsos ur, még pedig Bertók Margitnak, mint legjobb rajzolóknak és Pós Ilonának, ki a kézimunkában tünt ki társai közül; mindkettő a polgári iskola IV. osztályának volt a növendéke.

Jelen iskolai évben is voltak többen, akik részint pénzt, részint egyebet adományoztak iskolánknak és növendékeinknek. Nevezetesen: Nonnenmacher Lajos és neje szegény evangélikus gyermekek tankönyveire adott 10 K-t. Gerber Benő ur karácsonykor Szűsz Lajos tanító kezeihez küldött 20 K-t szegény tanulók között való kiosztás céljából. Ebből kapott: Hrdkó Árpád, Magyar Károly, Rados József és Schmidt Henrik IV. osztálybeli tanulók 5—5 K-t.

Patz Gusztáv ur meghalt leánya emlékére 200 K-ás alapítványt tett. Kamataiból két evangélikus I. elemi osztályu leányka minden iskolai év végén könyvajándékban részesítendő. A könyvekbe a következő bejegyzés teendő: „Patz Ilonka emlékére jutalmul kapta N. N.“ Miután az alapítvány kamatját ezen célra még nem lehetett felhasználni, Patz Gusztáv ur még külön küldött 10 K-t, hogy a két jutalomkönyvet már ez idén is ki lehessen osztani. Az osztálytanítónő javaslata folytán egy-egy emlékkönyvet kaptak Simonyi Vilma és Kellner Piroska I. e. o. tanulók.

Gmehling Hermann bőrbutor-gyáros ur 12 darab bőrszékelt küldött a testületnek

Ujhely József földbirtokos ur szegény gyermekek részére adott 50 K-t. Barta Arnold udvari tanácsos ur szintén 50 K-t bocsátott a testület rendelkezésére, hogy azt legjobb belátása szerint használja fel. Ohrenstein Henrik cementgyáros ur szegény gyermekek részére adott 20 K-t. Manno Emánuel ur pedig szintén 20 K-t bocsátott a testület rendelkezésére.

Friedrich Jakab és neje, Ilona gyermekük keresztelése alkal-

mával 10 K-t adott egy árva gyermek részére. A testület ezt Kirnbauer Róza I. elemi osztályu tanulónak juttatta.

Dr. Haberern J. Pál iskolai felügyelő ur felajánlotta a testületnek addig, míg iskolai felügyelő lesz, az „Egészség“ és „Magyar iparművészet“ című folyóiratokat.

A Magyar Földrajzi Intézet a segélyzőkönyvtárnak 20 példány Ágotai-Kogutowicz-féle térképfüzetet ajándékozott.

Friedmann Izidor ur igen értékes, brazíliai bogarakból és lepkékből álló gyűjteményt ajándékozott a polgári iskolának.

Balla Dávid ur egy fali óra címlapját mutatókkal ellátva adott az elemi iskolának.

Patz Gusztávné urnő 3 mesekönyvet ajándékozott az ifjúsági könyvtárnak.

Birkholz Ágost ur Magyarország fali térképét lécekkal ellátva ajándékozta az iskolának.

Scholtz testvérek könyv- és zenemű-kereskedése a következő öt könyvet küldte jó előmenetelű ág. hitv. ev. növendékeknek jutalmul: Gaál Mózes, Nótás Katica; Faylné Hentaller Mária, Árva Margit; Lengyel Laura, Vera Naplója; Benedek Elek, Rügyfakadás és Gyarmathy Zsigáné, Kalotaszegi Bokréta.

Adományokban részesítették még iskolánkat: A székesfőváros törvényhatósága, a szünidei gyermektelep egyesülete, dr. Jármay Gyula. Heckenast Gusztáv, Kókai Lajos urak, a Franklin-Társulat, Singer és Wolffner és az Athenaeum cégek s a „Magyarok Bejövetele“ körkép részvénytársaság.

Ezen nemes adakozók fogadják úgy a tanítótestület, valamint növendékeink hálás köszönetét!

A kapott adományokból és az iskola alapítványaiból a testület határozata folytán ösztöndíjban részesülnek a következő tanulók: a Koób Irma alapítvány kamatait — 40 K-t — kapja Bogsch Margit IV. p. o. t.; a Kunewalder Fülöp alapítvány kamatainak egyik felét — 40 K-t — Bertram Emma IV. p. o. t., a másik felét — 40 K-t — Schmidt Henrik IV. e. o. t.; a Steinhardt Gizella alapítvány kamatait — 20 frc — a tanítótestület javaslatára Steinhardt Antal műépítész ur Rados Erzsébet II. e. o. tanulónak juttatta. Ezenkívül küldött Steinhardt ur még 30 K-t, hogy azt a három ajánlott között kiösszuk. Ennek folytán kap Rados Erzsébet még 10 K-t, Palkovics Ilona és Takács Margit II. e. o. tanulók egyenkint szintén 10—10 K-t.

Dr. Haberern J. Pál iskolai felügyelő ur ez idén is egy drb 20 koronás aranyat adományozott egy olyan IV. polg. osztályu

tanuló jutalmazására, aki az egészségtan tanulásában nagy szorgalmat és buzgóságot fejtett ki s abban kiváló előmenetelt tett. A jutalmat, az egészségtan tanárának előterjesztése alapján több arra méltó tanuló közül Mohr Margit IV. oszt. tanulónak ítéljük oda.

A Tabitha jótékony nőegyesület 2 drb. 10 K-ás ösztöndijából az egyiket Litskó Irma III. p. o. t., a másikat Csányi Zsófia III. e. o. t. kapta. Ösztöndíjban részesült még Bertram Artur I. e. o. t. 20 K, Kesselbauer Margit II. p. o. t. 10 K; Klaar Elza II. p. o. t. 10 K-ban. Ezenkívül a testület jutalomkönyvekre a II. és III. elemi fiosztály tanítóinak 10—10 K-t bocsájtott rendelkezésükre.

A pesti ág. hitv. ev. egyházi énekkar-alapból ösztöndíjban részesülnek, mivel a templomban az énekkarban szorgalmasan részt vettek: Drechsler Karolin, Bertram Emma, Bentheim Klára, Klauszmann Irén, Germ Aranka, Kulcsár Emília, Kulcsár Aranka, Vargha Erzsí, Breuer Margit, Sréter Aranka, Heuffel Olga és Hrdkó Anna 10—10 K-ban; Spitzer Erzsí, Klaar Elza, Czibulka Ella, Strassner Józsa, Bleissner Gizella, Germ Etelka, Hazucha Valéria, Woboril Kornélia, Mráz Irén, Lendl Olga, Huba Irén, Kulcsár Stefi, Kesselbauer Margit, Lendl Valéria, Lippert Irma és Klein Sári 5—5 K-ban.

Az iskola egészségügyi állapotáról az iskolaorvos a következő jelentést teszi:

Iskoláink tanulóinak egészségi állapota, különösen a nagyobb arányban fellépett fertőző betegségek következtében, az előző évekhez képest kevésbé kedvező volt.

Egy növendékünket, Patz Ilonka I. el. oszt. tanulót vörhenyben el is veszítettük.

Az első félévben inkább csak szórványosan fordultak elő egyes fertőző betegségek esetek, különösen skarlát. A 2-ik félév elején azután egyes osztályokban tömegesen lépett fel a kanyaró. Először az 1. el. fiosztályban (egyidejűleg 7 betegedés!) úgy, hogy ezt az osztályt az iskolaorvos javaslatára a hatósági intézkedést be sem várva, sürgősen bezártuk a székesfőváros által kiadott szabályzat értelmében 2 hétre, amihez utóbb az I. és II. foku közegészségügyi hatóság is hozzájárult. A korai osztályzárás hatása nem is maradt el: a járvány továbbterjedését sikerült elvágni; az újbóli megnyitás után egyetlen újabb kanyaróbetegedés sem fordult elő. A kanyarót addig még soha ki nem állott tanulók körül ekként 19-et sikerült a megbetegedéstől megóvni, ami nem kicsinylendő előny, ha tekintetbe vesszük, hogy a kanyaró, bár közvetlenül ritkán halálos, de különösen gyenge, vérszegény gyermekekre éppen nem közömbös, gyakran

utóbajokra vezető, sőt tuberkulózisra hajlamosító betegség, mely még az iskolabajarást is (az egészséges testvérükét is!) 3 hétre legalább is megakasztja.

Kevéssel utóbb a 2-ik leány, majd az 1-ső elemi leány- és végül a 3-ik fiuosztályban is tömegesen lépett fel a kanyaró; de minthogy időközben egyházunk nt. Előjárósága arra az álláspontra helyezkedett, hogy az osztályzárást illetőleg a közegészségi hatóság intézkedését kívánja bevárni, az pedig (a ker. előjáróság) az iskolaorvos előterjesztése dacára sem tett ilyen irányu intézkedést, ezen osztályokban a kanyaró terjedésének gátat vetni nem is sikerült mindaddig, míg végre a 2-ik leányosztályban a farsangi, a 3-ik fiuosztályban meg a husvéti szünet meg nem akasztotta a kanyaró továbbterjedését; ámbár szigoruan távortartottuk a beteg és a kitiltott tanulókat az iskolától, s ámbár az iskolaorvos csaknem naponta végignézte a fertőzött osztályok valamennyi tanulóját s a legkisebb mértékben is gyanusakat s a betegeknek találtakat nyomban eltávolította az iskolából. Így esett meg aztán, hogy az 1-ső elemi leányosztályban, ahol véletlenül nem jött közbe vakációs idő, a kanyarót addig még ki nem állott tanulók (egyetlen egynek kivételével, aki állítólag még nem volt soha kanyarós) csakugyan mind meg is betegedtek.

Külön ki kell emelnünk, hogy a mulasztást bejelentő lapok beküldésének rendkívül nagy hasznát láttuk abban, hogy az egyes betegedési esetekről a hatósági kitiltást megelőzőleg több nappal, némely esetben 2 héttel, sőt többel is előbb tudomást szereztünk, a járvány terjedését pontosan ellenőrizhettük s a szükséges óvóintézkedéseket megtenni módunkban volt. Így pl. az 1. el. fiuosztály bezárása iránt intézkedhettünk oly időben, amikor még csak egyetlen hatóságilag bejelentett esetünk volt az osztályban.

Megjegyezzük még, hogy ebben az osztályban — az osztályzárás idejét (2 hetet) is beszámítva — mindössze 5¹/₂ hétig szenvedett tömeges mulasztások miatt zavart a tanítás, a többi be nem zárt osztályokban ellenben ez az idő 7 és 12 hét közt ingadozott.

Általában fertőző betegség miatt hatóságilag ki volt tiltva az el. fiuiskola 56, az elemi leányiskola 33, a polg. leányiskola 9 növendéke: összesen 98-an. (Az esetek 72%-ában kanyaró, 14%-ában vörheny volt a kitiltás oka; a többi esetben bárányhimlő és szamárhurut.)

Ki volt még tiltva a családban előfordult ragadós betegedési eset miatt (ugyancsak 2—6 heti időre az el. fiuiskola 40, az elemi leányiskola 21 és a polg. leányiskola 19 tanulója, összesen 80-an.

A bevégzett tananyag.

a) A népiskolában.

I. OSZTÁLY.

Osztálytanító a fiuknál: Windt József.
A leányoknál: Döbrentey Irén

1. Vallástan.

Bibliai történetek az ó- és ujszövetségből. Egyházi énekek és imák.

2. Magyar nyelv.

Magyar írás és olvasás s a nyelvtan alapfogalmainak idevonatkozó része, szorosabb meghatározás nélkül.

Egyszerű nyelvtani gyakorlatok megfejtése szóban és írásban.

3. Számтан.

A négy alapl művelet szóval és jegyekkel az 1—30-ig terjedő számkörben.

4. Szemléltetõ oktatás.

Az iskola, a szülõi ház, házi állatok; a kert, az utca, a helység, kézmívesek, kereskedõk; a mezõ, rét, erdõ; néhány növény; a hegy, a víz; idõváltozások.

Elbeszélések a gyermeki életbõl; állatmesék. Gyermekdalok és költemények.

II. OSZTÁLY.

Osztálytanító a fiuknál: Lamann György.
A leányoknál: Jakobei Margit

1. Vallástan.

A tanterv által elõírt bibliai történetek, imák és egyházi énekek.

2. Magyar nyelv.

A helyes olvasás gyakorlása. Hangtan; a fõnév, tulajdonnév és névelõ. Rövid nyelvtani feladványok. Költemények emlékelése.

ÓRABEOSZTÁS.

Tantárgy	Elemi fiúiskola				Elemi leányiskola				Polgári			
	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
	Vallástan	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Magyar olvasás, irány s nyelvtan	4	4	4	4	6	4	4	4	4	4	3	3
Német olvasás, irány s nyelvtan	—	4	2	2	—	3	3	3	3	3	3	3
Számтан	6	5	4	4	6	5	3	3	3	3	2	3
Mértan	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—
Földrajz	—	—	} 3	2	—	—	} 3	2	2	2	1	1
Történet- s alkotmánytan .	—	—		2	—	—		1	—	—	2	3
Természetrájs	—	—	2	2	—	—	2	2	3	2	—	—
Vegyтан és ásványtan . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—
Természettan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Házтartástan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Egészségтан	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Beszéd- és értelemgyakorlat	5	2	—	—	5	3	—	—	—	—	—	—
Írás	2	1	1	1	—	1	1	1	1	1	1	—
Rájs	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
Ének	—	1	1	1	—	1	1	1	2	2	2	2
Testgyakorlás	—	—	2	2	—	—	2	2	2	2	1	1
Kézímunkák	—	—	—	—	—	3	3	3	2	2	2	2
Francia nyelv mint rend- kívüli tantárgy	—	—	—	—	—	—	—	—	(2	2	2	2)
Heti összeg:	20	20	22	23	20	23	25	25	27	26	26	26

Ragadós szembetegség nem fordult elő.

A himlőoltás törvénytiszta kötelezettségének minden tanuló megfelelt. Azon 12 ik életévüket betöltött tanulókat, akik ismételt figyelmeztetés dacára magukat más úton újra nem oltatták, az iskolaorvos 1909 május elején az iskolában oltotta be, az egyházi hatóság által megállapított 2 kor. oltási díj ellenében.

A felmentések száma és eloszlása osztályok és tárgyak szerint, a szokásos mértéket meg nem haladta.

Az iskola épületében, berendezésében és üzemében egészségi szempontból csak annyiban történt az előző évekhez képest változás, hogy az 1-ső elemi leányosztály sötét tantermének ablakait luxferprizmás-üveggel üvegeztettük be, ami által annak természetes világossága oly feltűnően s annyira meg volt javítható, hogy a gázvilágítást — ami pedig a többi hasonló termekben a sötét téli napokban igen gyakran vált szükségessé — csak igen kivételesen kellett igénybe venni. Javaslatba hozta az iskolaorvos a többi sötét tanterem (2. és 3-ik elemi leányosztály) s a kézimunkaterem természetes világításának megjavítása végett ezekre vonatkozólag is a luxfer-üveg alkalmazását.

A leányegyesületre vonatkozólag jelenthetjük, hogy Scholtz Margit, Fuchs Paula k. a. és Szűcs Gábor segédlelkész ur vezetése mellett ez idén is működött. Tartott vallásos ünnepélyeket, melyek közül a reformáció emléktünnepe önkéntes adakozással volt összekötve, mely alkalommal 75 K gyűlt össze. Az egyesület tagja a gyámintézetnek és a Luther-társaságnak. 50 gyermek között kiosztott 80 drb. ruhaneműt. Tagjainak száma 80. Vagyona 230 K.

Az Ur nevében kezdtük, az Ur nevében fejeztük be!

Scholtz Lajos.

ISKOLÁNK TANÍTÓ-TESTÜLETE.

A tanító neve	Tanít		Tantárgy, osztály	Hetenkinti óraszám	Jegyzet
	egyált. mióta?	nálunk mióta?			
Bexheft Ármin dr.	1897	1897	Tanítja az egészség-tant a IV. polg. oszt.	2	Iskolaorvos
Bruckner Frigyes	1884	1900	Tanítja az éneket	10	Gyülekezeti orgonista
Döbrentey Irén	1890	1896	Az I. elemi leányosztály tanítónője	20	—
Fuchs Paula	1903	1903	Tanítja a polg. oszt. a kézimunkát	16	—
Özv. Gerzsó Károlyné	1883	1883	Kézimunkatanítónő a II és III elemi leányosztályban	10	—
Győry Ella	1905	1905	Tanít a polgári leányosztályokban	19	Az ifjus. könyvtár kezelője
Jakobei Margit	1891	1891	A II. elemi leányosztály tanítónője	20	—
Jakobei Erzsébet	1905	1905	Kézimunkatanítónő a IV. elemi oszt.	5	Beteghelyettesítő és irodai s. t.
Kalma Pál	1897	1899	A III. fiaszt. tanítója	19	Könyvtárnok
Kutlik Etelka	1907	1908	Tanítja a tornát a leányosztályban	10	—
Lamann György	1899	1907	A II. fiaszt. tanítója	20	—
Mikolik Kálmán	1875	1880	Tanít a polg. leányosztályokban	19	Az esp. isk. biz. tagja s a term. szertár. őre
Mokry Eszter	1894	1894	A III. elemi leányosztály tanítónője	19	—
Scholtz Lajos	1874	1874	Tanít a polg. leányosztályokban	11	Igazgató
Scholtz Margit	1903	1903	Tanítja a polg. oszt. a mértant és rajzot	18	—
Szűcs Gábor	1909	1909	Vallástanár a polg. iskolában	8	—
Szűsz Lajos	1897	1906	A IV. fiaszt. tanítója	19	—
Télessy Dalma	1900	1908	Tanít a polg. leányosztályokban	19	—
Trauschenfels Elza	1905	1906	A IV. elemi leányoszt. tanítónője	19	—
Windt József	1903	1903	Az I. fiasztály tanítója	24	A fiasztályok tornatanítója

JEGYZET: A francia nyelvet Fuchs Paula kisasszony tanította. Hitoktatók: Tiszt. Horváth József, róm. kath. bely. káplán; Kondor Ignác, dr. Willheim Joakim és Pfeiffer Izsák, az izr. hitközség hitoktatói.

3. Német nyelv.

A német irva-olvasás tanítása, német szók gyűjtése és beszélgetések az egyszerű mondat körében. Versek s egyszerű fordítások.

4. Számтан.

A négy alapművelet az 1—500-ig terjedő számkörben elvont és megnevezett számokkal. A mértékek megismertetése.

5. Szemléltető oktatás.

A házi állatok és néhány a kertben, mezőn, erdőben, vagy vízben élő állat; a legfontosabb növények és ásványok. Némely földrajzi fogalmak; a határ és az abban látható főbb tárgyak. Budapest székesfőváros kerületei.

6. Szépirás. — 7. Rajz. — 8. Ének.

III. OSZTÁLY

Osztálytanító a fiuknál: Kalma Pál.
A leányoknál: Mokry Eszter.

1. Vallástan.

A bibliai történetek összefüggésükben; Jézus és az apostolok élete s főbb tanai; Az Ur imája; szentírásbeli mondatok és egyházi énekek.

2. Magyar nyelv.

A helyesen hangsúlyozott, értelmes olvasás begyakorlása. Olvasmányok tárgyalása s alkalmas költemények betanulása.

A puszta mondat s ennek különféle alakjai, valamint a benne előforduló mondatrészek; a beszédrészek közül: a főnév, tulajdonnév, névelő, névmások, ige s ennek ragozása, melléknév s ennek fokozása. Nyelvtani feladványok.

3. Német nyelv.

Olvasás és irás; beszéd és fordítási gyakorlatok; költemények betanulása.

4. Számtan.

A négy alapművelet szó- és írásbeli begyakorlása az 1—1000-ig terjedő számkörben. A mértékekről s pénzekekről tanultak kibővítése.

5. Földrajz.

Földrajzi alapfogalmak a beszéd- és értelemgyakorlat modorában. A főváros ismertetése és történetének a gyermekek felfogására.

hoz mért rövid foglalata. A főváros határa és környéke. Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye. A haza, az ország fogalma. A tanultaknak egyszerű, vázaltszerű rajzolása.

6. Természetráajz.

A megelőző két osztályban tárgyalt természetráajzi ismeretek kibővítése és bizonyos rendszerbe foglalása biológiai alapon.

E szerint a háznál élő hasznos és kártékony állatok; a konyhakert, virágóskert, s gyümölcsöskert ismertebb növényei. A kert állatvilága. A mező, rét, szántófkld fontosabb növényei s állatvilága.

7. Rajz.

Egyszerű tárgyaknak szemlélet és emlékezet utáni rajzolása. Kézügyesítő gyakorlatok és tervezgetések.

8. Szépirás. — 9. Ének. — 10. Torna.

IV. OSZTÁLY.

Osztálytanító a fiuknál: Szűsz Lajos.
A leányoknál: Trauschensfels Elza.

1. Vallástan.

Az Isten, önmagunk és embertársaink iránt való kötelességek ismertetése a 10 parancsolat és a hegyi beszéd tárgyalása által; az apostoli hitvallás ágazatainak ismertetése és megmagyarázása a bibliai történetek alapján; szentírásbeli helyek és egyházi énekek.

2. Magyar nyelv.

Az értelmes és szép olvasás. A tő-, csonka-, bővített-, összevont és összetett mondatok megkülönböztetése; a ragok és képzők ismertetése; a mondatokhoz kapcsolt írásbeli gyakorlatok. Szavaltatok.

3. Német nyelv.

Olvasás, írás, beszéd-, szavaltat- és fordítási gyakorlatok. Szógyűjtemény.

4. Számtan.

A négy alapművelet begyakorlása nagyobb megnevezett és különnevű számokkal; ezeknek egyneműekké való változtatása és a közönséges életben előforduló törtszámok.

5. Földrajz.

Magyarország megyéenként; a magyar államot környező államtestületek; az osztrák állam és Európa államainak általános ismertetése.

6. Történet.

A történeti képek kibővítése és az időszakok szerint való rendezése által nemzetünk fontosabb történeti mozzanatainak ismertetése.

7. Természetrájz.

Hazánk hasznos és káros állatai közül a nevezetesebbek s a hazai tavak és folyók hasznos és kártékony lakói. A külföldi állatok közül azok, amelyek az iparra, kereskedésre és gyógyításra különös fontossággal bírnak. A külföldi ásványok közül azok, melyek nálunk is használatosak.

A hazai gazdasági, ipari, kereskedelmi és gyógyító növények s a hazai mérges növények közül a fontosabbak. A külföld ama növényei, amelyek nálunk is fontosak a háztartásban, a gazdaságban, az iparban, a kereskedelemben és a gyógyításban.

Az emberi test és ennek gondozása (az egészség fentartására vonatkozó ismeretek).

**8. Rajz, mint a III. osztályban. — 9. Szépirás. — 10. Ének.
11. Torna.**

12. Kézimunka tanítás az elemi leányiskolában.

II. OSZTÁLY.

Horgolás, mintaszalag csipkével és betűkivarrás kereszt öltéssel.

III. OSZTÁLY.

Kötés; mintaszalag csipkével. Keresztöltés; tálcakendő.

Tanítónő: özv. Gerzsó Károlyné.

IV. OSZTÁLY.

Lyukacsos kötött mintaszalag kötött csipkével. Kisebb munka száröltés- és néhány töltő-öltéssel.

Tanítónő: Jakobei Erzsébet.

b) A POLGÁRI

I. polgári

Osztályfőnökök:

Tantárgy	Heti óra szám	Tanító	Tankönyv
Vallástan	2	Szücs Gábor	Bereczky S. : Biblia-ismer- tetés. Kaczián : Kis káté.
Magyar nyelv	4	Győry Ella	Dr. Gyulay B. Olvasókönyv I. r. Torkos L. Magyar nyelvtan.
Német nyelv	3	Mikolík Kálmán és Télessy Dalma	Dr. Szemák J. Német olvasókönyv. Schuster A. Német nyelvtan I. r.
Földrajz	2	Győry Ella	Hunfalvy-Schneider I. Földrajz. Atlasz.
Számтан	3	Scholtz Lajos	Vajdafi. Számтан I.
Mértan	1	Scholtz Margit	—
Természetrájd	3	Mikolík Kálmán	Szécskay : { Állattan és Növénytan I.
Szépírás	1	Télessy Dalma	—
Ének	2	Bruckner Frigyes	—
Rájd	2	Scholtz Margit	—
Női kézimunkák	2	Fuchs Paula	—
Testgyakorlat	2	Kutlík Etelka	—
Francia nyelv	2	Fuchs Paula	Ch. Noel : Premières lectures françaises.

LEÁNYISKOLÁBAN.

leányosztály.

Győry Ella.

T a n a y a g

A biblia fontossága; a Szentírás története és az ó-szövetség egyes könyveinek részletes ismertetése. Bibliaolvasás Egyházi énekek. A 10 parancsolat. J. Dr. Luther M. kis kátéja.

Szép és értelmes olvasás, főképp a hazai történelemre és a magyar népeletre vonatkozó olvasmányok értelmezése és tartalmuk rövid összefoglalása. — Alkalmos olvasmányok alapján az egyszerű bővített mondat fő- és mellékrészei, a beszédrészek meghatározása, a teljes név- és igeragozás. Kisebb versek szavalása. Hetenkint 1, csak az iskolában tartott írásbeli gyakorlatul diktandó írás vagy kisebb mesék és leírások fogalmazása.

Írás és olvasás. Helyesen hangsúlyozott értelmes olvasás. Szógyűjtés. Beszédgyakorlatok. Könnyebb leírások és elbeszélések, mesék, tollbamondás. Helyesírási és szavalási gyakorlatok.

A magyar korona országainak természeti és politikai földrajza részletesen.

A négy alpművelet elvont, egy- s különnevű számokkal. A négy alpművelet tízedes törtekkel Az időszámítás. A métermértékek és a hazai pénzek ismertetése.

Szögek: háromszög, négyszög, sokszög, kör, ellipszis. Az idomok hasonlósága, congruenciája és szimmetriája. Négyzet és téglalap területe.

Ősszel: A háztartásban használatos termések és gyümölcsök.

Téli hónapokban: A gerincesek jellemzőbb alakjainak részletes leírása és osztályozása, tekintve azok hasznát, korát és elterjedési viszonyait.

Nyári hónapokban: Több virágos növény leírása, tekintettel főbb alakjainak jellegükre s ipari fontosságukra. Egy kis herbarium készítése.

A fali táblán való előírás után ütenyezéssel a magyar és német abc kis és nagy betűi, magyar és német folyóírás. Helyes toll- és testtartás.

Az öntudatos helyes énekléshez szükséges zeneelmélet: zonglító gyakorlatok. A keményhangsorok. Egyházi énekek. Egyszólamu dalok

Egyenes vonalak mérése, osztása és egybeállítás a rajzeszközökkel és szabadkézzel Egyenes vonalú síkdíszítmények rajzolása és tervezése. Szemléltetett egyszerű tárgyak rajzolása.

Horgolás és kötés. Harisnyafejelés, néhány kötött csipke és betét. Egy kis tálcakendő keresztöltéssel és ajourszegéssel.

Rend- és szabadgyakorlatok: különféle tag- és törzsgyakorlatok. A természetes járás halkan, dobbantással és futáslépéssel; ugrás. Szergyakorlatok: vízszintes és rézsutos, létrán, póznán, lebegőfán, lengő kötélén, és gyűrűhíntán

Játék: Kosárlabda. Farkas és bárány. **Nyulacska** házikóban.

A kiejtés begyakorlása. Írás és jelek. A háromféle névelő, főnév és ejtegetése, adjectív, possessív, demonstratív, tulajdonnevek, proposition számnevek. Avoir és être főbb alakjai Fordítások. Szavalás. Hetenkint 1 írásbeli gyakorlat.

II. polgári

Osztályfőnökök

Tantárgy	Heti óra-szám	Tanító	Tankönyv
Vallástan	2	Szűcs Gábor	Bereczky: Bibliai ismertetés. Kis énekeskönyv.
Magyar nyelv	4	Győry Ella	Dr. Gyulay B. olvasókönyve. II. r. Torkos L. Magyar nyelvtan.
Német nyelv	3	Mikolík Kálmán és Télessy Dalma	Jausz Gy. Német olvasókönyv II. r. Schuster A Németnyelv t I. r.
Földrajz	2	Győry Ella	Hunfalvy: Földrajz II. Lange-Cherven: Atlasz.
Számтан	3	Scholtz Lajos	Vajdafy: Számтан I.
Mértan	1	Scholtz Margit	—
Természetrájd	2	Mikolík Kálmán	Pásthy és Szarvassy. Természetrájd II.
Ének	2	Bruckner Frigyes	—
Írás	1	Télessy Dalma	—
Rájd	2	Scholtz Margit	—
Kéálmunka	2	Fuchs Paula	—

leányosztály.

Mikolik Kálmán.

T a n a n y a g

Az új szövetség egyes könyveinek részletes ismertetése és íróinak története. Bibliái olvasás. Az apostoli hitvallás. Az úr imádsága. Egyházi énekek.

A magyar nyelv mondat- és alaktana folytonos elemzéssel, kiváló figyelemmel a helyesírásra és az írásjelek használatára; a nényelv ismertetése és a hibás kiejtés ellenőrzése; a rokonértelmű szók bemutatása és gyakorlása. Mondatrövidítés. A körmondat. Prózai és verses olvasmányok. Nyelvtani feladatok. Kéthetenként írásbeli dolgozatul leírások s egyéb önálló fogalmazványok. Szavlatok.

Az alaktan. A bővített mondat. Prózai és költői szemelvények. Szógyűjtés. Tollbamondás és helyesírási gyakorlatok, mesék, elbeszélések, szavlatok.

Az osztrák tartományok, Európa és Ázsia ismertetése, a nevezetesebb országok és gyarmatok kiemelésével.

Az I. osztályban tanult ismétlése. Az időszámítás körébe tartozó számítások. Tizedes- és közönséges törtek. Az egyszerű hármasszabály egész és tíz. törtszámokkal. — A növények az elősoroltakat fejben, táblán és füzetben gyakorolják és dolgoznak iskolai és házi feladatokat is.

Pont, vonalak és szögek fekvése és mérése. A három-, négy- és sokszög, a kör és kerületük főtulajdonságai és alakítása; továbbá szerkesztések alapján az idomok összeillősége és hasonlósága.

Az őszi hónapokban: a hazai gyümölcsök szemléltető leírásos osztályozása. **Téli hónapokban:** az állattan gerinctelen osztályai rendszeresen az egyes főbb jellemek kiemelésével. **A tavaszi hónapokban:** a fontosabb mezőgazdasági, kerti és konyhanövények, fák, mérges növények osztályozása és a herbariumkészítés folytatása.

A hangjegyek nevei és értéke: az ütemek, a hangsúly és a hangközök elméletileg és gyakorlatilag. Egyházi énekek; egy- és kétszólamu dalok és magyar népdalok.

Magyar és német folyóírás gyakorlása mint az I. osztályban.

Egyszerű sík formák rajzolása, szabadkézzel, ennek nyomán tervezgetési gyakorlatok. Ecsetgyakorlatok. Egyszerű tárgyak szemlélet után való rajzolása és kifestése egy árnyalatban.

Vászon kötény a fehérvarrás alapöltéseivel, különböző ájour öltéssel. Betűjegyzés. Magyar stílusban tartott lapos himzés és töltöltés.

Tantárgy	Heti óra-szám	Tanár	Tankönyv
Testgyakorlatok	2	Kutlik Etelka	—
Franczia nyelv (fakultative)	2	Fuchs Paula	Ch. Noel : Premières lectures françaises.

III. polgári

Osztályfőnök :

Tantárgy	Heti óra-szám	Tanár	Tankönyv
Vallástan	2	Szücs Gábor	Bereczky S. : Egyháztörténet. Kis énekeskönyv.
Magyar nyelv	3	Télessy Dalma	Révy Ferenc : Stylistika. Arany : Toldi (magyarázata Lehr Albert).
Német nyelv	3	Télessy Dalma	Dr. Theisz Gyula : Német nyelviskola.
Történelem	2	Győry Ella	Böngérffi-Tolnay : Világtörténelem
Földrajz	1	Győry Ella	Hunfalvy : Földrajz. Lange-Cherven : Atlasz.
Vegytan, ásványtan és földtan	3	Scholtz Lajos	Rybar : Vegytan és ásványtan.

T a n a n y a g

Rendgyakorlatok: kanyarodások, fejlődés, sorbontás. Szabadgyakorlatok: csukló-, kar-, láb- törzsgyakorlatok, hintajárás, bicicizálás. Szergyakorlatok: függeszkedés, létrán lebegőjárás és egymásnak kerülése gerendán; gyakorlatok lengő kötélén és gyűrűhintán. Labdajáték. Kosárlabda. Ne nézz hátra, jön a farkas.

Alaktani ismétlések. A rendes igék tüzetes ragozása; használtabb rendhagyó igék, névmások, határozók s a névragozás részletesen. Mondatok készítése. Olvasás, fordítás és az olvasmányok tartalmának elbeszélése. Dictéek, nyelvtani és helyesírási gyakorlatok. Versek, prózai darabok és kisebb párbeszédtek könyv nélkül.

leányosztály.

Télessy Dalma

T a n a n y a g

A keresztyén egyház története a 30 éves háboruig, különösen a hitjavítás hazánkban. A szentségek.

Nyelvtani ismétlések elemzés közben költői és prózai olvasmányok alapján. Az egyszerű és szép stylus sajátosságai, kiváló tekintettel a magyar nyelv eredeti sajátosságaira. Prózai és vers alak. Hangsúlyos és időmértekes verselés. Az írásművek felosztása, a prózai műfajok és a közéleti fogalmazványok. Irály és verstani ellemzések. A r a n y T o l d i j á n a k tárgyalása. Irálygyakorlatul: levelek, ok- és ügyiratok. Szavalatok.

Az összetett mondat. A körmondat. Kéthetenként írásbeli dolgozat, részint az olvasmányokból merítve.

A papság és császárság küzdelmei, a keresztes hadjáratok. D' Arc Johanna: a Habsburgok a középkor végén. Spanyolország felszabadulása. Találmányok. A reformáció. Habsburgok világbirodalma. A németalföldi szabadságharc. A 30 éves háboru. XIV. Lajos kora. Az angol forradalom. II. Frigyes. Nagy Péter. Az északamerikai szabadságharc. A francia forradalom. Napoleon. A német birodalom és az olasz királyság megalakulása.

Kapcsolatban a történeti tanítással az eddig tanultak ismétlése, áttekintése és gyakorlása a térkép folytonos használata mellett.

A levegő és a víz elemeinek ismertetése. Elem és összetett test. Kristályok. Nem fémek elemek és azoknak fontosabb vegyületei. A savak. A könnyű és nehéz fémek. Öntvény. Aljak. Sók. A szervetlen testek alaki, természet-tani és vegytani tulajdonságai. Kőzettan és Földtan. Szerves vegytanból: illó olajok és gyanták, szénhidrátok, a szeszes erjedés, az alkohokok, a savak, zsiradékok, festő anyagok, alkaloidok és fehérnyanyagok.

Tantárgy	Heti óra-szám	Tanító	Tankönyv
Háztartás	1	Télessy Dalma	Sebestyénné Stetina J. Gazdaságtan fels. leány-iskolák számára.
Számtan	2	Mikolik Kálmán	Vajdady: Számtan III.
Mértan	1	Scholtz Margit	—
Írás	1	Télessy Dalma	—
Rajz	2	Scholtz Margit	—
Ének	2	Bruckner Frigyes	—
Kézimunka	2	Fuchs Paula	—
Testgyakorlat	1	Kutlik Etelka	—
Francia nyelv	2	Fuchs Paula	Noel: Premières lectures françaises (haladóknak)

IV. polgári

Osztályfőnökök:

Tantárgy	Heti óra-szám	Tanító	Tankönyv
Vallástan	2	Szücs Gábor	Bereczky S. Ev. hit- és erkölcsstan. Kis énekeskönyv.
Magyar nyelvtan	3	Télessy Dalma	Torkos László: A magy. nyelv és irod. kézikönyve.

T a n a n y a g

Alapfogalmak. A termelés főágai. A vagyonszerzés. A nő szerepe és hivatása a házi gazdaság vezetésében. A takarékoság fontossága. Költségvetés. A lakás, butorok, ruházat és élelmiszerek, azoknak beszerzése és eltartása. A háztartási munkák megosztása. A házi tűzhely szentsége.

Közönséges törtek. Olasz gyakorlat. Egyszerű és összetett hármasszabály törtekkel. A hazai pénzek és mértékek folytonos ismételése.

A három-, négy- és sokszög s a kör kerületének, s egyszerű szabályos testek térfogatának s felszínének ismertetése, illetve kiszámítása.

A magyar és német folyóírás gyakorlásán kívül a ronde-írással diszbetű.

Összetettebb síkélmények rajzolása és festése. Magyar elemek ismertetése s azokból önálló tervezettség adott területre. Forgási testek és használati tárgyak rajzolása árnyékolással.

A hangközök és lépcsők folytatólagos ismertetése és továbbgyakorlása. A skálák képzése és éneklése minden hangnemben. Két- és háromszólamu gyakorlatok és énekek. Chorálok.

Hurkolás, lyukacsos himzés és betűhímzés. Eredeti áttört kalotaszegi varrottas.

Kanyarodások játékközben. Forgólépés, járás, futás, csuszószöktetés. Botgyakorlatok. Magas és távugrás. Gyakorlatok gyűrűhintán: fordulattal, lábműködéssel felhuzódás; létrán függeszkedés lóbalással; támfán: mellső és hátsó fekvő támasz. Játékok: Versenyfutás, kötélhúzás.

Értelmes olvasás és ennek alapján folytonos beszédgyakorlatok. Az egyszerű bővített mondat ismertetése, mondatrészei és beszédrészei elemzése, verses és prózai darabok megtanulása. Copiek, nyelvtani gyakorlatok, dicittek és kis compositiók olvasmányok alapján. Beszédgyakorlatok a közéletből merített dolgok köréből.

leányosztály.

Scholtz Lajos.

T a n a n y a g

Hittan. A választanok. Erkölcsstan. Az ágostai hitvallás és az apollógia részletes ismertetése. Egyházi énekek.

Költői művek olvasása és esztetikai fejtegetése, szavalása és ezek alapján: a költői műfajok ismertetése és a kiváló magyar írók méltatása. Az irodalomtörténet vázlata. Kéthetenként írásbeli dolgozatok, leginkább az olvasmányokból merítve, a főalakok jellemrajzát adva és fogalommagyarázatok, elmékedések.

Tantárgy	Heti óra- szám	Tanító	Tankönyv
Német nyelv	3	Mikolik Kálmán	Dietlein : Lehrbuch der deutschen Literatur.
Történelem és alkotmánytan	3	Győry Ella	Baróti-Csánki : M. történ. és Csiky: Alkotmánytan.
Földrajz	1	Győry Ella	Emődi : Természettan és csill. földrajza.
Számтан	3	Mikolik Kálmán	Vajdafy : Számтан II.
Természettan	2	Scholtz Lajos	Emődi : Természettan.
Egészségtan	2	Bexheft Ármin dr.	Csapody-Gerlóczy : Egészségtan
Ének	2	Bruckner Frigyes	—
Rajz	2	Scholtz Margit	—
Kézimunka	2	Fuchs Paula	—
Testgyakorlat	1	Kutlik Etelka	—
Francia nyelv	2	Fuchs Paula	Salarien : Francia olvasmányok.

T a n a n y a g

A klasszikus iskola kiváló tagjai: Klopstock, Lessing, Herder, Goethe, Schiller életrajzai és egyes műveinek megismertetése. Szavatok. Kétféleképpen egy írásbeli szabad dolgozat (Sprichwort-Erklärung. Schilderung Erläuterungen).

Magyarország története összefüggő előadásban a legrégebbi időkől fogva a legújabbig, az alkotmánynak fontosabb intézményére való tekintettel a növendék nemzeti érzületének és jellemének fejlesztése céljából. Magyarország természeti és politikai földrajzának áttekintése.

Kapcsolatban a természettannal. A csillagászati földrajz elemei, a csillagok felosztása. Naprendszerünk. A föld és ábrázolása. Látóhatár. Földrajzi hosszúság és szélesség. A föld forgása és keringése. Nappály, Naptávol, napközeli. Nap- és évszakok. Földövek. A hold mozgása és fényváltozásai. Nap- és holdfogyatkozás. Álló csillagok; csillagképek. Az egyes tünetnyelvek magyarázata megfelelő földrajzi készülékek segítségével történik.

A százalékszámítás és alkalmazása. A láncszabály. A hazai és legfontosabb külföldi pénznemek ismertetése és átszámítása. Egyszerű és összetett részarányos osztás. Vegyítésszabály. Arany- és ezüstöntvényekre, vertpénzekre és állampénzpapírokra vonatkozó számítások. Gyakorlati példák kidolgozása táblán és füzetben.

A természettan alapfogalma. A testek általános tulajdonságai. Azok halmaz. A hő és annak hatása. Hőmérő. A szilárd, csepegős és terjengős testek egyensúlya és mozgása. A hangtan. A fénytán. A delezesség. A villamosság. Mindez kísérletek alapján magyarázva.

Az egészség és betegség fogalma. Az egészségre ható tényezők. A mozgás, érzés. Érzékek. A légzés. A vérkeringés. Táplálkozás. Mérgezés. Röggtöni segély. Ragályozás. Sebfertőzés. Betegápolás. Az emberi szervezet egyes részeinek megóvására, ápolására és fejlesztésére vonatkozó szabályok. A testi nevelés főbb elvei.

Az énekhez szükséges ismeretek az összhangzattanból. Több szólamú nőkarok. Műdalok jeles dalszerzőktől. Kétszólamú choralok.

Bevezetés a távlati rajzolásra. Szemlélet útján távlati rajzolás egyszerű szögletes tárgyakra. Magyar elemek önálló összeállítása, tervezési gyakorlatok, tekintettel a női kézimunkákra. Festési gyakorlatok élő virágok, színes edények, kitömött madarak után.

Női ing varrása, himzett, vagy ájour betéttel, hurkolt csikkal, Foltozás; gomblyukvarrás.

A III. osztály anyaga nagyobb kiterjedésben és nehezebb összekötöttségben; a testgyakorlás-tanításból kifolyó utasítások a gyakorlati életre.

Az előző osztályokban elsajátított ismeretek kiegészítése egyes olvasmányok tárgyai és alakjainak kezelése alapján. Későbbi levelek fogalmazása. Fordítás, beszéd- és szavaltati gyakorlatok.

TANKÖNYVEINK.

Használt tankönyvek	Fü- osztály- ban	Leányosztály- ban
1 Berczky S. Bibliatörténetek	II. III.	II III.
2 Berczky Hit- és Erkölcsstan	—	IV. polg.
3 Győri V. és Kaczián J. Luther kis kátéja	IV.	I—IV. polg.
4 Berczky Egyháztörténete	—	III. polg.
5 Berczky Biblia ismertetése	—	I. II. polg.
6 Kis énekeskönyv	III. IV.	I—IV. polg.
8 Testamentom v. Biblia olvasókönyv	IV.	IV. I. II. III. IV. polg.
8 ABC- és olvasókönyv Péterfy és társaitól	I.	I.
9 Kurz S. Németh ABC	II.	II.
10 Komáromy, Lakits s. t. olvasókönyv	II. III. IV.	II. III. IV.
11 Kerékgyártó—Tanos, Magyar olvasókönyv	—	I. II. polg.
12 Lehr Arany Toldija	—	III. polg.
13 Gáspár Lesebuch	IV.	IV.
14 Jausz György német olvasókönyv polgári iskolák számára	—	II. polg.
15 Komáromy magyar nyelvtan	II.	II.
16 Komáromy—Szabó nyelvkönyv I. II.	III. IV.	III. IV.
17 Torkos L. magyar nyelvtan	—	I. II. polg.
18 Révy F. Stilisztika	—	III. polg.
19 Torkos L. magyar nyelv és irodalmi kézikönyv	—	IV. polg.
20 Dietlien Leitfaden der deutschen Literaturgeschichte	—	IV. polg.
21 Szigeti számtani példatár	II. III. IV.	II. III. IV.
22 Vajdafi számtan I. II.	—	I II. III. IV. polg.
23 Mikólik földrajza	III.	III.
24 Gáspár földrajza	IV.	IV.
25 Hunfalvy-Schneider földrajza	—	I. II. III. polg.
26 Kogutovicz földrajzi atlasz	—	I. II. III. polg.
27 Mayer-Márki magyarok története	IV.	IV.
28 Böngérfi-Tolnay történelem	—	III. polg.
29 Baróti-Csánki magyarok történelme	—	IV. polg.
30 Csiky alkotmánytan	—	IV. polg.
31 Csapody-Gerlóczy egészségtan	—	IV. polg.
32 Báthory-Kreif természetrajz	IV.	IV.
33 Emödi természettan és csill. földrajz	—	IV. polg.
34 Szécskay állat- és növénytan I.	—	I. polg.
35 Rybar vegytan és ásványtan	—	III. polg.
36 Sebestyén Stetina J. gazdaságtan	—	III. polg.
37 Theisz Gy. Német nyelviskola	—	III. polg.
38 Dr. Némethy, Földrajz	IV.	IV.

AZ ISKOLA TANESZKÖZEI, ÉVI JÖVEDELME ÉS KIADÁSAI.

Az iskola neve	tannyelv	Épü- lete	Épületé- ben van		Taneszközei										Évi bevétel							Évi kiadás								
		tulajdon																									bérlet	tanterem	tanitólak	tornaterem, iroda v. mellékhelyiség
A budapesti Deák téri ág hitv ev. testvér-egyhá- zaknak (4. o.) fiúiskolája	m a g y a r	—	5	1	1	6	3	10	1	4	4	—	—	1 tanító 1718, ifjusági 383 kötettel	4337.70	40202.—	12000.—	289.34	122.80	22422.91	79374.75	51459.45	8093.36	1393.80	382.14	556.—	17490.—	79374.75		
A bpesti Deák-téri ág. hitv ev testvér-egyházaknak (4. oszt.) leányiskolája	k ö z s e n i	—	5	—	1	6	4	10	1	4	4	—	—																	
A bpesti Deák-téri ág. hitv. ev. testvér-egyházaknak (4.o.) polg. leányiskolája		—	9	1	1	7	—	18	3	4	5	4	4																	
		1	—	19	2	3	19	7	38	5	12	13	4	4																

KIMUTATÁS

a tanítás eredményéről a folyó tanév végén.

Osztály	Vizsgát tett										Főösszeg		
	rendes tanulóink közül					magántanulóink közül*							
	kifinó I.	jeles II.	jó III.	elégs. IV.	elégt. V.	összesen	kifinó I.	jeles II.	jó III.	elégs. IV.		elégt. V.	összesen
I. elemi fiu	15	15	12	—	—	42	5	3	1	—	—	9	51
II. elemi fiu	25	19	10	3	—	57	3	1	—	—	—	4	61
III. elemi fiu	13	32	20	1	3	69	3	—	1	—	—	4	73
IV. elemi fiu	15	17	17	5	3	57	3	—	—	—	—	3	60
Összesen fiuk	68	83	59	9	6	225	14	4	2	—	—	20	245
I. elemi leány	7	11	2	—	—	20	8	—	1	—	—	9	29
II. elemi leány	22	14	6	2	—	44	4	—	—	—	—	4	48
III. elemi leány	4	13	10	5	1	33	1	—	—	—	—	1	34
IV. elemi leány	8	16	16	—	1	41	2	—	—	—	—	2	43
Összesen elemi leány . .	41	54	34	7	2	138	15	—	1	—	—	16	154
I. polgári leány	1	13	25	9	7	55	3	2	—	—	1	6	61
II. polgári leány	6	14	23	8	7	58	2	4	1	—	1	8	66
III. polgári leány	10	24	14	3	6	57	1	—	1	1	—	3	60
IV. polgári leány	7	17	18	9	1	52	—	2	1	1	—	4	56
Összesen polg. isk. leány .	24	68	80	29	21	222	6	8	3	2	2	21	243
Főösszeg	133	205	173	45	29	585	35	12	6	2	2	57	642

* Junius 12-ig bezárólag szólnak az adatok.

A tanulók névsora.*

I. elemi fiúosztály.

1 Beifeld György, 1902 Bpest, izr.	24 Libau Sándor, 1901. Bpest, ágh.
2 Bertram Arthur, 1902 Bpest, ágh.	25 Nagy Imre, 1902. Bpest, izr.
3 Bivanka Mátyás, 1902. Bpest, ágh. tdm.	26 Oraveczi Ödön, 1902. Bp., ágh. tdm.
4 Dengyel Pál, 1901. Bpest, ágh.	27 Pichler Kornél, 1902 Bpest, ágh.
5 Dömötör László, 1902. Bpest, ágh.	28 Pigler László, 1902. Bpest, ágh.
6 Dulcz Egon, 1902. Bpest, ágh.	29 Platschek Imre, 1902. Bpest, izr.
7 Fischer Ede, 1901. Fiume, izr.	30 Raskó Géza, 1901. Bpest, r. k.
8 Frank Ödön, 1902. Bpest. ágh. tdm.	31 Raskó Tibor, 1902. Bpest, r. k.
9 Fried Frigyes, 1903. Bpest, izr.	32 Reich Imre, 1902 Bpest, izr.
10 Friedmann Tibor, 1901. Bpest, izr.	33 Ross János, 1902. Bpest, ágh.
11 Glatz Péter, 1902. Bpest, ágh.	34 Róth Károly, 1902. Bpest, ágh. tdm.
12 Hermann László, 1902. Bpest, izr.	35 Róth Vilmos, 1902. Bpest, ágh.
13 Herzberger József, 1901. Bp., ágh. tdm.	36 Schönfeld Sándor, 1902. Bp., ágh. kim.
14 Himler György, 1902. Bpest, izr.	37 Schwarz Imre, 1902. Bpest, izr.
15 Himpelmann F. 1902. Bp., ágh. tdm.	38 Sebő Lajos, 1902. Bpest, izr.
16 Hoffmann Győző, 1902. Bpest, izr.	39 Steinert Ottó, 1901. Bréma, ágh.
17 Horváth László, 1902. Bpest, r. k.	40 Strausz Béla, 1902. Bpest, izr.
18 Kertész László, 1902. Bpest, r. k.	41 Szimon Jenő, 1902. Bpest, r. k.
19 Klein László, 1902 Bpest, izr.	42 Tauszig György, 1902. Bpest, izr.
20 Kneusel Herdlicska Ernő, 1902. Nyitra, ágh.	43 Tolnay Lajos, 1902. Debrecen ágh. kim.
21 Koppenstein Benő, 1902. Bpest, izr.	44 Trepper Pál, 1902. Bpest, izr.
22 Lamann György, 1902. Bp., ágh. tdm.	45 Unger, 1901. Bpest, ágh. tdm.
23 Lichtman László, 1902. Bpest, izr.	

* Rövidítések : ágh. = ág. hitvallású ; ref. = református ; r. k. = római katolikus ; g. k. = görög keleti ; izr. = izraelita ; tdm. = tandíjmentes ; kim. = kimaradt ; mh. = meghalt.

II. elemi fiúosztály.

- 1 Abel Ernő, 1901. Bpest, izr.
- 2 Andé Frigyes, 1901. Bpest, ágh kim.
- 3 Almási István, 1901. Bpest, r. k.
- 4 Balázs István, 1901 Bpest izr.
- 5 Balázs Alajos, 1901 Bpest, r. k.
- 6 Brack Imre, 1901. Bpest, izr.
- 7 Bleissner Ernő, 1902. Bpest, ágh.
- 8 Dorn Frigyes, 1901. Budakesz, ágh.
- 9 Deutsch Károly, 1901. Bpest, izr.
- 10 Elsner Pál, 1901. Bpest, izr.
- 11 Flamm Gyula, Bpest, izr.
- 12 Fleischmann Miklós, 1901 Bp, izr.
- 13 Gerő József, 1901. Bpest, izr.
- 14 Greipich Ödön, 1901. Bpest, r. k.
- 15 Handler Antal, 1901. Bpest, ágh.
- 16 Hazucha Árpád, 1901 Bp., ágh tdm.
- 17 Hattasy Dezső, 1901. Bpest, r. k.
- 18 Himler István, 1901. Bpest izr.
- 19 Horváth Imre, 1901. Bpest, r. k.
- 20 Holzer Andor, 1901. Bpest, izr.
- 21 K. Herdlicska Adolf, 1901.
Románfalu, ágh.
- 22 Kató Károly, 1901. Szatmár, ref.
- 23 Kirchlechner Ferenc, 1901. Bp., r. k.
- 24 Kohn György, 1901 Bpest, izr
- 25 Kemény István, 1901. Bpest, izr
- 26 Koppenstein Ernő, 1901 Bpest, izr.
- 27 Kertész Róbert, 1901. Bpest, r. k.
- 28 Kass József, 1901. Komárom,
r. k. kim.
- 29 Kutnevszky Oszkár, 1901. Bpest, izr.
- 30 Láng Béla, 1902. Bpest, izr
- 31 Liszt Ferenc, 1900. Rákospalota,
ágh. tdm.
- 32 Mannó György, 1901. Bpest, gör. kel.
- 33 Moravitz János, 1901. Bp., ágh. tdm.
- 34 Marton László, 1901. Bpest, r. k.
- 35 Neumann György, 1902. Bpest, izr.
- 36 Paul Andor, 1901. Bpest, izr.
- 37 Petrec Pál. 1901. Brassó, ágh. tdm.
- 38 Pichler Elemér, 1901. Bpest, ágh.
- 39 Pollák Antal, 1901. Bpest, izr
- 40 Popper György, 1901. Bpest, izr.
- 41 Ráskai László, 1901 Bpest, izr. kim.
- 42 Raffay Sándor, 1901. Pozsony,
ágh tdm.
- 43 Reich István, 1901. Bpest, izr.
- 44 Rysavy János, 1901. Bpest, r. k.
- 45 Solti Géza, 1901. Bpest, r. k.
- 46 Seidner Jenő, 1901. Bpest, izr.
- 47 Salzer Jenő, 1901. Bpest, izr
- 48 Sebő István, 1901. Bpest, izr.
- 49 Simon Róbert, 1901. Bp. ágh. tdm.
- 50 Sonnenfeld Imre, 1901. Bpest, izr.
- 51 Strausz László, 1901. Bpest, izr.
- 52 Schrantz Sándor, 1900. Bpest, ágh.
- 53 Stamberger Sándor, 1901. Bpest, izr.
- 54 Schwarz József, 1902 Bpest. r. k.
- 55 Székely Ferenc, 1901. Lugos, izr.
- 56 Veres Béla, 1899 Mezőberény,
ref. tdm.
- 57 Wittchen István, 1901. Bpest, ágh.
- 58 Wachsmann István, 1901. Bpest, izr.
- 59 Wisinger Vilmos, 1901. Bpest, izr.
- 60 Wolfner László, 1901. Bpest, izr. kim.
- 61 Zoltán György, 1901. Bpest, izr.

III. elemi fiúosztály.

- 1 Bak István, 1900. Bpest, izr.
- 2 Balog Pál, 1900 Bpest, izr.
- 3 Barta Ervin, 1900. Riga
(Oroszors.) ágh mt.
- 4 Berger Tivadar, 1900. Bpest, ágh
- 5 Birkholz Tivadar, 1900. Bp, ágh. mt.
- 6 Blumenau Imre, 1900. Bpest, ágh.
- 7 Bodansky Richard, 1900 Wien, izr.
- 8 Bohus Pál, 1900 Bpest, ágh. tdm.
- 9 Cseri János, 1899 Bpest. ágh. tdm.
- 10 Eisler Imre 1901. Bpest, izr
- 11 Feigl Ottó, 1899. Belgrád, izr.
- 12 Fejér István, 1900 Bpest, izr
- 13 Ferenczi Endre 1900 Kolozsvár, ref.
- 14 Flesch Dezső, 1901. Bpest, izr.
- 15 Fodor Ferenc, 1900 Bpest, izr.
- 16 Fuchs Frigyes, 1900. Bpest, ágh.
- 17 Halász László, 1900. Bpest, r. k.
- 18 Hammersberg Géza, 1900. Bp., ágh.
- 19 Handler Samu, 1899. Bpest, ágh.
- 20 Herczegh Ede, 1900 Bpest, ref.
- 21 Herisch József, 1900. Bp., ágh. tdm
- 22 Hirsch István, 1900. Bpest, izr.
- 23 Hollós Pál, 1900. Bpest, ref.
- 24 Iszer Károly, 1900. Bpest, r. k.
- 25 Jensen Rezső, 1898. Hamburg, ágh.
- 26 Karmán László, 1900. Bpest, izr
- 27 Károlyi Géza, 1899. Bpest, ágh.
- 28 Kaszaniczky Gyula, 1900. Bp., ágh.
- 29 Kellner Vilmos, 1900. Bpest, izr.
- 30 Kertész János, 1901. Bpest, r. k.
- 31 Kirner Zoltán, 1900. Bpest, ágh
- 32 Klaar Vilmos, 1899. Bpest, ágh. tdm
- 33 Kohn Mihály, 1900 Bpest, izr.
- 34 Kondor Ferenc, 1900. Ujpest, r. k.
- 35 Kós Pál, 1900. Radistyán (Borsod)
ágh tdm.
- 36 Králik Márton, 1900 Bpest, ágh.

- 37 Krenner Andor, 1900. Bpest, r. k.
 38 Láng Gyula, 1900. Bpest, izr.
 39 Ledermann Pál, 1900. Bpest, izr.
 40 Liebau Vilmos, 1899. Bpest, ágh.
 41 Lilienthal Dezső, 1900. Bpest, izr.
 42 Liszt Arthur, 1900. Bpest, ágh. tdm.
 43 Lübke Róland, 1900. Bpest, ágh.
 44 Müller György, 1900. Bpest, r. k.
 45 Nagy Pál, 1900. Bpest, izr.
 46 Neményi Imre, 1900. Bpest, izr.
 47 Oravec Andor, 1900. Bp., ágh. tdm.
 48 Pesschauer László, 1900. Bpest, izr.
 49 Porédos Zoltán, 1900. Pécs, ágh. tdm.
 50 Posch Károly, 1900. Ujpest, ágh. tdm.
 51 Radó István, 1900. Bpest, izr.
 52 Redecha Lajos, 1900. Bp., ágh. kim.
 53 Rehák Pál, 1900. Bpest, r. k.
 54 Rihmer László, 1900. Bpest, r. k.
 55 Rockstroh Róbert, 1900. Bpest, ágh.
- 56 Rubinstein László, 1900. Bpest, izr.
 57 Ruster Tibor, 1900. Bpest, r. k. kim.
 58 Schlichter Ferenc, 1901. Bpest, izr.
 59 Schwertner Richárd, 1900. Bp., r. k.
 60 Simai László, 1900. Bpest, izr.
 61 Steinitz Imre, 1900. Bpest, izr.
 62 Strausz Ferenc, 1900. Bpest, izr.
 63 Szabó Árpád, 1900. Bpest, ágh.
 64 Sztreha Dezső, 1900. Bpest, r. k.
 65 Takács Ede, 1900. Bpest, ágh. tdm.
 66 Takáts Imre, 1901. Bpest, ágh.
 67 Tenk Sándor, 1900. Bpest, ágh.
 68 Vendéghegyi László, 1899. Bpest, ágh. tdm.
 69 Wack Keresztély, 1900. Bpest, ágh.
 70 Weisz Herbert, 1900. Wien, izr.
 71 Weisz Jenő, 1900. Bpest, izr.
 72 Winter Aladár, 1900. Bpest, izr.

IV. elemi fiúosztály.

- 1 Bánd Pál, 1899. Bpest, izr.
 2 Bokor Imre, 1899. Bpest, izr.
 3 Cohn Lajos, 1899. Bpest, izr.
 4 Dengyel János, 1899. Bpest, ágh.
 5 Fleischmann Pál, 1899. Bpest, izr.
 6 Führer László, 1899. Bpest, ref.
 7 Gerber Armin, 1899. Bpest, izr.
 8 Grimm Győző, 1899. Csurug (Bács-Bodrog) izr.
 9 Grossmann Róbert, 1899. Bpest, izr.
 10 Halbrohr Imre, 1899. Arad, izr.
 11 Héber Ferenc, 1899. Nadrág (Krassó-Szörény), ref.
 12 Herzel János, 1899. Arad, izr.
 13 Hernád István, 1899. Bpest, izr.
 14 Hirsch György, 1898. Bpest, izr.
 15 Hornbostel Károly, 1899. Bpest, ágh.
 16 Horváth János, 1899. Bpest, r. k.
 17 Hrdkó Árpád, 1898. Bpest, ágh. tdm.
 18 Janssen Henrik, 1899. Bpest, ágh.
 19 Kalász József, 1899. Bpest, izr.
 20 Kappel István, 1899. Bpest, izr.
 21 Karácsony Tibor, 1899. Bpest, ref.
 22 Kirnbauer Lajos, 1899. Bpest, ágh. kim.
 23 Kohn Nándor, 1899. Bpest, izr.
 24 Kölbl Rezső, 1899. Bpest, r. k.
 25 Krepuska Kálmán, 1899. Bpest, ágh.
 26 Landauer J. Ede, 1899. Bpest, izr.
 27 László Imre, 1899. Bpest, izr.
 28 Lepter Jenő, 1899. Bpest, ágh.
 29 Leyrer Kálmán, 1899. Bpest, r. k.
 30 Lustig Béla, 1899. Bpest, izr.
- 31 Magyar Károly, 1899. Bp. ágh. tdm.
 32 Martin Jenő, 1899. Bpest, ágh. tdm.
 33 Molnár Ernő, 1899. Bpest, ágh.
 34 Morhács Márton, 1898. Mosóc (Turóc), ágh. tdm.
 35 Moravitz József, 1893. Bpest, ágh.
 36 Nonnenmacher Lajos, 1899. Ujvidék, ágh.
 37 Pajor László, 1899. Kistétény, ágh. kim.
 38 Pigler Andor, 1899. Bpest, ágh.
 39 Rados József, 1899. Bpest, ágh. tdm.
 40 Rehák Rezső, 1899. Bpest, r. k.
 41 Rubel Béla, 1899. Bpest, izr.
 42 Salzer Leó, 1899. Bpest, izr.
 43 Schmidt Gyula, 1899. Bpest, ágh.
 44 Schmidt Henrik, 1899. Bp., ágh. tdm.
 45 Selmeczi Ferenc, 1899. Bpest, izr.
 46 Solti Ödön, 1899. Bpest, r. k.
 47 Somogyi József, 1899. Bpest, ágh.
 48 Stamberger Pál, 1898. Bpest, izr.
 49 Strasser Tibor, 1899. Bpest, izr.
 50 Szedlacsek István, 1899. Bpest, ágh.
 51 Vajda István, 1899. Bpest, izr.
 52 Virány László, 1899. Bpest, izr.
 53 Vörös László, 1899. Bpest, ágh.
 54 Wiegmann Frigyes, 1899. Törökbálint, ágh.
 55 Wittchen Béla, 1899. Bpest, ágh.
 56 Wolf Károly, 1898. Bpest, ágh. tdm.
 57 Zoltán István, 1899. Bpest, izr.
 58 Zoltán László, 1899. Bpest, izr.

I. elemi leányosztály.

1 Balázs Anna, 1901. Bpest, izr.	12 Lówy Sarolta, 1902. Bpest, izr.
2 Berger Olga, 1903. Bpest, ágh.	13 Molnár Ilonka, 1902. Bp., ágh. tdm.
3 Bexheft Margit, 1902. Bpest, r. k. tdm kim.	14 Patz Ilonka, 1902. Bpest, ágh megh.
4 Biró E. Lili, 1902. Bpest, izr.	15 Poredos Margit, 1902. Bp., ref kim.
5 Blitz Anna, 1902. Bpest, izr.	16 Puschnik Hermin, 1901. Bpest ágh.
6 Czaczkes Matild, 1902. Bpest, ágh.	17 Sebestyén Magda, 1902. Bpest, izr.
7 Gottlieb Piroska, 1902. Bpest, izr.	18 Simai Ilonka, 1902. Bpest, izr.
8 Kelemen Anna, 1902. Bp., ágh tdm	19 Simonyi Vilma, 1901. Érsekújvár, ágh.
9 Kellner Piroska, 1902. Bpest ágh.	20 Sodic Erzsébet, 1902. Bpest, ágh.
10 Kirnbauer Róza, 1902. Bp., ágh tdm	21 Szelényi Karola. 1902. Bpest. ágh.
11 Králik Viktória, 1902. Bp., ágh. tdm	22 Tass Ilonka, 1902. Bpest, ágh.
	23 Vértés Filomena, 1901. Bpest, ágh.

II. elemi leányosztály.

1 Auguszt Elza, 1901. Bpest. ágh	27 Kirschner Berta, 1901. Bpest, ágh.
2 Baldauf Ilona, 1901. Bpest, ágh.	28 Klein Irma, 1901. Bpest, izr.
3 Balogh Ilma, 1901. Magyarigen, r. k.	29 Klein Margit. 1901. Bpest, izr.
4 Barakonyi Rózsa, 1901. Bpest, ref.	30 Koch Irén, 1901. Bpest, izr.
5 Baron Lili, 1901. Bpest. izr.	31 Kolofon Lenke, 1900. Bpest, r. k.
6 Bauer Emilia, 1901. Bpest, izr.	32 Leyrer Rózsa, 1901. Bpest, r. k.
7 Bergl Margit, 1901. Siklós, izr.	33 Molnár Erzsébet, 1901. Bpest, ágh. tdm
8 Berndorfer Ilona, 1901. Bpest, izr.	34 Pajor Klára, 1901. Bpest, izr.
9 Dániel Margit, 1901. Bpest, ágh	35 Palkovics Ilona, 1901. Alsószele, ágh. tdm.
10 Deutsch Izabella, 1901. Bpest, izr.	36 Rados Erzsébet, 1901. Bp., ágh. tdm.
11 Dóczi Margit, 1901. Bpest, izr.	37 Roth Erzsébet, 1901. Bpest, izr.
12 Dömötör Klára, 1901. Baja, ref.	38 Schleifer Stefánia. 1901. Bpest, izr.
13 Fischer Margit, 1901. Bpest, izr.	39 Schütz Piroska, 1901. Bpest, izr.
14 Frei Lucy. 1901. Bpest, r. k	40 Takács Mariska, 1901. Bpest, ágh. tdm.
15 Friedl Ilona, 1901. Bpest, izr	41 Trepper Janka, 1901. Bpest. izr.
16 Friedmann Magdolna, 1901. Bpest, izr. kim.	42 Velencei Lili, 1901. Bpest, izr.
17 Führer Ilona, 1901. Bpest, ref	43 Vendéghegyi Sarolta, 1901. Bpest, ágh. tdm. kim.
18 Gasche Hilda, 1901. Bpest, r. k	44 Vizi Margit, 1901. Bpest, ágh. tdm.
19 Glück Erzsébet, 1901. Bpest, ágh.	45 Vogel Hildegard, 1900. Nagyszében ágh. kim.
20 Grimm Ilona, 1901. Bpest, izr.	46 Weisz Margit, 1901. Bpest, izr.
21 Herzel Margit, 1900. Arad, izr.	47 Winter Magdolna, 1901. Bpest, r. k.
22 Ittner Irén, 1901. Bpest, izr	
23 Jensen Jenni, 1901. Hamburg, ágh.	
24 Kalász Anna, 1900. Bpest, ágh.	
25 Károlyi Matild, 1901. Bpest, ágh.	
26 Kelemen Piroska, 1901. Bpest, ágh. tdm	

III. elemi leányosztály.

1 Baltigh Sarolta, 1899. Bpest, r. k. 2 Bleissner Anna, 1900. Bpest, ágh. 3 Blitz Ottilia, 1899. Bpest, izr. kim. 4 Bohuschka Irén, 1898. Bpest, ágh. 5 Csányi Zsófia, 1899. Bpest, ágh. 6 Feldmann Anna, 1900. Bpest, izr. 7 Filay Erzsébet, 1899. Bpest, ágh. 8 Gast Bella, 1900. Bpest, ágh. 9 Grünewald Ella, 1900. Bpest, ágh. 10 Herbst Mária, 1899. Bpest, ágh. 11 Hofbauer Teréz, 1900. Bpest, ágh. 12 Ittner Margit 1900. Bpest, izr. 13 Karafiáth Pálma, 1899. Bpest, ágh. 14 Kemény Mariska, 1900. Duna-Haraszti, r. k. 15 Kirnbauer Mária, 1900. Bpest, ágh. 16 Klein Lili, 1900. Bpest, izr. kim. 17 Koch Alice, 1900. Bpest, izr. 18 Kolofon Anna, 1899. Bpest, r. k. 19 Kovács Erzsébet, 1900. Bpest, izr.	20 Králik Hilda, 1898. Bpest, ágh. 21 Kulcsár Mária, 1900. Bpest, ágh. 22 Lamann Mariska, 1900. Kolozsvár, ágh. 23 Lienerth Aranka, 1900. Nagybecskerek, r. k. 24 Paul Piroska, 1900. Bpest, izr. 25 Róna Lili, 1900. Bpest, izr. 26 Schneider Paula, 1899. Bpest, ágh. 27 Schön Piroska, 1901. Bpest, izr. 28 Schönfeld Olga, 1900. Bpest, ágh. 29 Schusztar Hermin, 1900. Bpest, ágh. 30 Sinayberger Ilona, 1900. Bpest, izr. 31 Székely Olga, 1900. Bpest, izr. 32 Szinek Erzsébet, 1900. Bpest, ref. 33 Takács Erzsébet, 1899. Bpest, ágh. 34 Váradi Ilona, 1897. Bpest, ágh. 35 Vécsey Erzsébet, 1900. Bpest, ágh. 36 Weisz Gizella, 1900. Bpest, izr. 37 Zsigmondy Margit, 1900. Bp., ágh.

IV. elemi leányosztály.

1 Bak Lili, 1899. Bpest, izr. 2 Bálint Amália, 1899. Bpest, izr. 3 Birkholz Hedvig, 1899. Bpest, ágh. 4 Bleissner Margit, 1899. Bpest, ágh. 5 Bloch Györgyi, 1899. Bpest, izr. 6 Bloch Magda, 1899. Bpest, izr. 7 Gasche Milla, 1899. Bpest, r. k. 8 Glósz Edit, 1899. Bpest, ágh. 9 Herrmann Ilona, 1898. Bpest, izr. 10 Herrmann Valéria, 1899. Bp., ágh. 11 Hofbauer Gizella, 1899. Bpest, ágh. 12 Hornbostel Hilda, 1897. Bpest, ágh. 13 Horváth Erzsébet, 1899. Bpest, r. k. 14 Horváth Etelka, 1898. Bpest, ágh. tdm. 15 Hromy Elza, 1899. Bpest, ágh. 16 Kéler Judit, 1899. Kassa, ref. 17 Klein Elza, 1899. Budapest, izr. 18 Kondor Erzsébet, 1899. Budapest, ref. 19 Kóhegyi Erzsébet, 1899. Budapest, izr. 20 Lippert Etelka, 1899. Budapest, ágh. 21 Molnár Etelka, 1899. Bp., ágh. tdm. 22 Molnár Janka, 1897. Budapest, ágh.	23 Müller Etelka, 1899. Budapest, ágh. 24 Nagy Lili, 1899. Budapest, izr. 25 Perlberg Janka, 1899. Hamburg, izr. 26 Petrecz Ida, 1899. Bpest, ágh. tdm. 27 Presster Ibolyka, 1899. Bpest, ágh. 28 Ponger Alice, 1899. Budapest, izr. 29 Popper Lili, 1899. Budapest, izr. 30 Radó Lili, 1898. Budapest, izr. 31 Raffay Márta, 1899. Pozsony, ágh. 32 Rebernigg Berta, 1897. Záhony, ágh. 33 Schmidt Ilona, 1899. Bp., ágh. tdm. 34 Schütz Aranka, 1899. Budapest, izr. 35 Seidner Irén, 1899. Budapest, izr. 36 Stamberger Blanka, 1899. Bpest, izr. 37 Steinert Katalin, 1899. Bréma, ágh. 38 Szántó Margit, 1899. Budapest, izr. 39 Székely Olga, 1900. Budapest, izr. 40 Szóts Anna, 1899. Budapest, izr. 41 Takács Ilonka, 1899. Budapest, r. k. 42 Tirser Lenke, 1900. Budapest, ágh. 43 Vajda Ilonka, 1898. Budapest, izr. 44 Wolfner Anna, 1899. Bpest, izr. kim.

Polgári leányiskola.

I. polgári leányosztály.

1 Baksa Margit, 1898. Budapest, ágh.	32 Petzold Anna, 1896. Rákoskeresztur, ágh
2 Bamberger Frida, 1898. Bpest, izr.	33 Prister Margit, 1898. Budapest, izr.
3 Bernáth Mária, 1897. Gőd, ágh	34 Reiter Mariska, 1898. Budapest, izr.
4 Brett Irén, 1898. Budapest, izr.	35 Rosenstein Mária, 1898. Bpest, izr.
5 Eisler Sarolta, 1898. Budapest, izr.	36 Roth Margit, 1898. Budapest, izr.
6 Eliás Erzsébet, 1898. Budapest, izr.	37 Salomon Margit, 1898. Bpest, r. k.
7 Feldmann Margit, 1898. Bpest, izr.	38 Schermann Margit, 1898. Budapest, ágh. kim.
8 Fischer Erzsébet, 1897. Bpest, izr.	39 Schmidt Anna, 1898. Budapest, ágh.
9 Fleischmann Renée, 1807. Bp., izr.	40 Schön Erzsébet, 1898. Budapest, izr.
10 Gállik Hilda, 1898. Ujpest, ágh	41 Schumacher Olga, 1897. Petrozsény, ágh kim
11 Glück Anna, 1898. Wien, izr.	42 Schwarz Ilona, 1898. Budapest, izr.
12 Gottlieb Katalin, 1898. Bpest, izr.	43 Simó Margit, 1898. Budapest, ágh.
13 Hazucha Valéria, 1897. Budapest, ágh. tdm	44 Simson Klára, 1897. Budapest, ágh.
14 Hennel Olga, 1897. Bpest, ágh. tdm.	45 Spitz Franciska, 1898. Budapest, izr.
15 Hoffmann Lenke, 1899. Lengyeltóti, izr.	46 Spitzer Erzsébet, 1897. Budapest,
16 Huba Irén, 1898. Bpest, ágh. tdm	47 Stein Anna, 1898. Budapest, izr.
17 Karamatha Smiljka, 1898. Zágráb, gör. kel.	48 Steinhilber Karolin, 1896. Bpest, ágh.
18 Kerécz Margit, 1898. Bp., ágh. kim.	49 Steinhilber Paula, 1895. Bpest, ágh.
19 Kobelrausch Margit, 1897. Bp., ágh	50 Székely Alice, 1898. Budapest, izr.
20 Kolofon Vilma, 1898. Bpest, r. k.	51 Székely Irén, 1898. Budapest, izr.
21 Kovács Jolán, 1888. Budapest, izr.	52 Ulbrich Ella, 1897. Bpest, ágh. tdm.
22 Kulcsár Stefánia, 1898. Bpest, ágh	53 Unger Klára, 1898. Budapest, izr.
23 Ledniczky Erzsí, 1898. Budapest, ágh tdm	54 Urbányi Ilona, 1897. Budapest, r. k.
24 Malatinszky Erzsí, 1895. Bpest, ágh.	55 Várhalmy Irén, 1898. Budapest, r. k.
25 Müller Rózsa, 1898. Budapest, izr.	56 Vendéghegyi Elza. 1898. Budapest, ágh tdm
26 Nagel Rózsa, 1899. Budapest, izr.	57 Wack Mariska, 1897. Budapest, ágh.
27 Nagler Etel, 1898. Budapest, izr.	58 Weisz Dóra, 1898. Merán, izr. kim.
28 Noszál Albina, 1898. Budapest, ágh.	59 Wittchen Mária, 1898. Bpest, r. k.
29 Oechsli Berta, 1897. Budapest, ref.	60 Woboril Kornélia, 1897. Budapest, ágh tdm
30 Oszuszy Margit, 1896. Bpest, ágh.	61 Wunsch Margit, 1898. Budapest, ágh. kim.
31 Páris Lujza, 1898. Budapest, ágh.	

II. polgári leányosztály.

1 Babiák Irén, 1897. Budapest, ágh 2 Benczur Kata, 1896. Budapest, ágh 3 Berger Blanka, 1896. Budapest, izr. 4 Berndorfer Margit, 1897. Budapest, izr. kim. 5 Bertók Ferike, 1897. Budapest, ágh. 6 Bloch Agáta, 1897. Budapest, izr. 7 Bohuschka Margit, 1896. Bpest, ágh. 8 Brack Zsuzsi, 1897. Budapest, izr. 9 Breuer Margit, 1896. Arad, ágh. tdm. 10 Breuer Marianne, 1896. Bpest, izr. 11 Czibulka Eleonora, 1897. Ujbánya, ágh 12 Dangl Olga, 1896. Budapest, ágh. 13 Danzer Margit, 1896. Prag, r. k. 14 Deneflée Gizella, 1897. Bpest, ágh. 15 Deutsch Piroska, 1897. Bpest, izr. 16 Dirner Adrienne, 1897. Bpest, ágh 17 Finger Fehérke, 1897. Budapest, izr. 18 Friedmann Melanie, 1896. Bpest, izr. 19 Garai Mária, 1897. Breznóbánya ágh 20 Glück Erzs, 1897. Budapest, izr. 21 Glücksthal Erzs, 1897. Bpest, izr. 22 Gmehling Ilona, 1897. Bpest, unit. 23 Grosz Hermína, 1897. Fehértemplom, izr 24 Grünwald Olga, 1897. Budapest, ágh. tdm. 25 Hahn Hilda, 1897. Budapest, ágh. 26 Hecht Katica, 1897. Budapest izr. 27 Helffer Erzs, 1897. Budapest, izr. 28 Herzberger Ilona, 1896. Budapest, ágh. tdm. 29 Heuffel Olga, 1896. Budapest, ágh 30 Hrdko Arna, 1894. Bpest, ágh tdm.	31 Hromy Olga, 1897. Budapest, ágh. 32 Hutter Irma, 1897. Budapest, ágh 33 Kéler Magda, 1896. Kassa, ref. 34 Kesselbauer Margit, 1896. Bpest, ágh. 35 Klaar Elza, 1896. Bpest. ágh tdm. 36 Klein Margit, 1897. Budapest, izr. 37 Klein Sarolta, 1897. Budapest, ágh 38 Komlós Mariska, 1896. Bpest, izr. 39 Lendl Valéria, 1896. Bp., ágh tdm 40 Lippert Irma, 1897. Budapest, ágh 41 Mohr Kata, 1897. Budapest, izr. 42 Mohr Sárka, 1897. Budapest, izr. 43 Molnár Hermin, 1897. Bpest, ágh. 44 Morhács Margit, 1897. Mosóc, ágh 45 Mráz Irén, 1897. Budapest, ágh. 46 Palóczy Anna, 1897. Kolozsvár, ref kim 47 Pommerenig Rózsa, 1897. Bpest, ágh 48 Popella Tekla, 1897. Budapest, ágh. 49 Rémi Ibolyka, 1897. Budapest, izr. 50 Schreiber Olga, 1897. Budapest, izr. 51 Simó Erzs, 1896. Budapest, ágh. 52 Sréter Aranka, 1897. Kispest, ágh. tdm. 53 Takács Margit, 1896. Budapest, ágh. 54 Urbancsok Aranka, 1896. Bpest, ágh. 55 Vajda Margit, 1897. Budapest, izr. 56 Vécsey Ilonka, 1897. Budapest, ágh. 57 Velti Ibolyka, 1897. Budapest, ágh. 58 Wellisch Lili, 1898. Budapest, izr. 59 Wiegmann Vilma, 1897. Bpest, ágh. 60 Wotsch Sarolta, 1896. Budapest, r. k kim. 61 Zsigmondy Piroska, 1897. Bp., ágh

III. polgári leányosztály.

1 Bálint Blanka, 1896. Budapest, izr. 2 Bangha Janka, 1894. Budapest, ágh. tdm. 3 Baranyay Ida, 1895. Zsigárd, ref. 4 Beer Dóra, 1895. Gattaja, izr. 5 Bleissner Gizella, 1896. Budapest, ágh. tdm. 6 Bogvay Olga, 1895. Debrecen, ref. 7 Brasch Margit, 1896. Budapest, izr. 8 Brooser Edit, 1896. Budapest. 9 Busse Lidia, 1895. Szeliste, ágh. tdm. 10 Deneflée Klára, 1896. Budapest, ágh. 11 Deutsch Margit, 1896. Nyergesujfalu, izr. 12 Deutsch Melánia, 1896. Budapest, izr. kim 13 Feigl Sarolta, 1896. Bükszád, izr. 14 Florián Ilona, 1895. Kissemlak, ágh.	15 Friedmann Olga, 1895. Budapest, izr. 16 Friedmann Renée, 1896. Budapest, izr. 17 Gast Emilia, 1896. Budapest, ágh. 18 Gerencsér Ilona, 1895. Budapest, ágh. tdm. 19 Germ Etelka, 1896. Bpest, ágh tdm 20 Glock Klára, 1896. Bpest, ágh tdm. 21 Hrubán Jolán, 1896. Budapest, ágh 22 Huppert Lili, 1896. Budapest, izr. 23 Hutter Márta, 1895. Budapest, ágh. 24 Ihrig Erzsébet, 1896. Budapest, ágh. 25 Ihrig Margit, 1895. Zürich, ágh. 26 Ilovszky Ilona, 1896. Budapest, ágh. 27 Jancovius Ilona, 1896. Budapest, ágh. 28 Kölbl Ágosta, 1896. Budapest, r. k 29 Kulcsár Anna, 1896. Budapest, ágh. 30 Kux Henriette, 1896. Budapest, izr. 31 Ledermann Józsa, 1895. Bpest, izr.

- 32 Lewald Vilma, 1895. Budapest, ágh.
 33 Litsko Irma, 1896. Bpest, ágh. tdm.
 34 Loksá Irma, 1896. Budapest, ágh.
 35 Mai Valéria, 1896. Bpest, ágh. tdm.
 36 Nagler Róza, 1897. Budapest, izr.
 37 Némethy Ilonka, 1896. Kassa, ágh.
 38 Neumann Blanka, 1896. Nagyvárad, izr.
 39 Oravecz Ilona, 1896. Bp., ágh. tdm.
 40 Palóczy Erzsébet, 1893. Weidlingau, ref.
 41 Perlesz Irma, 1895. India, izr.
 42 Bauer Renée, 1896. Budapest, izr.
 43 Petanovits Paula, 1896. Bpest. ágh.
 44 Petri Matild, 1895. Budapest, ágh.
 45 Poll Kata, 1896. Budapest, izr.
- 46 Prager Gizella, 1895. Budapest, izr.
 47 Radó Lili, 1896. Budapest, izr.
 48 Reiter Ella, 1896. Budapest, izr.
 49 Reitzer Melitta, 1896. Budapest, izr.
 50 Rosenzweig Alice 1896. Bpest, izr.
 51 Rothberg Irén, 1896. Susine-Gyurgyenovac, izr.
 52 Schmidt Eugénia, 1896. Bp., ágh. tdm.
 53 Schön Margit, 1896. Budapest, izr.
 54 Schwarz Erna. 1896. Budapest, izr.
 55 Spiegel Margit, 1896. Budapest izr.
 56 Strasser Edit, 1896. Budapest, izr.
 57 Strasser Józsa, 1894. Budapest, ágh.
 58 Vályi Ida, 1896. Mezőkövesd, ágh.
 59 Varga Erzsí, 1895. Budapest, ágh

IV. polgári leányosztály.

- 1 Achs Ilona, 1892. Snyatin, izr.
 2 Altstock Elza, 1895. Budapest, izr.
 3 Bauer Margit, 1895. Budapest, izr.
 4 Bentheim Klára, 1894. Kolozsvár, ágh. tdm.
 5 Berger Klára, 1895. Eperjes, izr.
 6 Bernáth Irén, 1895. Göd, ágh.
 7 Bertram Emma, 1895. Bp., ágh. tdm.
 8 Bien Katica, 1895. Budapest, izr.
 9 Bogsch Margit, 1893. Pozsony, ágh. tdm.
 10 Bosnyák Ella, 1895. Budapest, izr.
 11 Brett Rózi, 1895. Budapest, izr.
 12 Drechsler Karola, 1894. Bpest, ágh.
 13 Feldmann Berta, 1896. Budapest, izr.
 14 Fischer Rózi, 1895. Budapest, izr.
 15 Freddel Olga, 1896. Budapest, ágh.
 16 Friedmann Renée, 1895. Bpest, izr.
 17 Gansel Katinka, 1895. Budapest, izr.
 18 Gast Olga, 1894. Budapest, ágh.
 19 Germ Aranka, 1895. Bp., ágh. tdm.
 20 Glück Marianne, 1895. Bpest, ágh.
 21 Guttman Alice, 1895. Budapest, izr.
 22 Hahn Margit, 1895. Budapest, ágh.
 23 Hajós Valéria, 1894. Budapest, izr.
 24 Hajts Margit, 1895. Budapest, ágh.
 25 Hirschfeld Irén, 1895. Budapest, izr.
 26 Horváth Katalin. 1893. Budapest, r. k.
 27 Horváth Rózi, 1895. Budapest, r. k.
- 28 Klauszmann Irén. 1895. Bp., ágh. tdm.
 29 Kretzmer Hermin, 1894. Bpest, r. k.
 30 Kulcsár Emilia, 1895. Budapest, ágh.
 31 Ledniczky Mária, 1895. Bp., ágh. tdm.
 32 Lendl Olga, 1895. Bpest, ágh. tdm.
 33 Leptér Mariska, 1894. Budapest, ágh.
 34 Löw Valéria. 1895. Budapest, izr.
 35 Lütze Elza, 1894. Bpest, ágh. tdm.
 36 Martin Lili, 1895. Zsarnóca, ágh. tdm.
 37 Mayer Irma, 1895. Budapest, r. k.
 38 Mohr Margit, 1894. Budapest, izr.
 39 Nagy Margit, 1894. Budapest, izr.
 40 Ormos Erzsébet, 1895. Pozsony, izr.
 41 Raffay Margit, 1895. Tápió Szt. Márton, ágh. tdm.
 42 Rechorisz Erzsébet, 1895. Budapest, ágh. tdm.
 43 Rothberg Ilona, 1895. Susine-Gyurgyenovác, izr.
 44 Salzer Lenke, 1894. Budapest, izr.
 45 Schlesinger Ilona, 1895. Bpest, izr.
 46 Schneider Erzsébet, 1894. Budapest, ágh. tdm.
 47 Schneider Hedvig, 1896. Wien, izr.
 48 Schwarz Emmy, 1895. Budapest, izr.
 49 Steinhilber Ilona, 1894. Bpest, ágh.
 50 Widder Alice, 1895. Budapest, izr.
 51 Wiegmann Adél, 1895. Budapest, ágh.
 52 Zuppinger Margit, 1894. Bpest, ref.

A budapesti deáktéri ág. hitv. ev. elemi nép- és polg. leány-iskola vizsgarendje

az 1908/9. tanév végén.

A budapesti deáktéri ág. hitv. evang. testvéregyházak képviselő-testülete 1906. május hó 21-én tartott ülésében határozatilag kimondá, hogy ne tartassanak nyilvános vizsgálatok, hanem csak az utolsó tanórákban a kiküldött vizsgabiztosok elnökle mellett u. n. összefoglaló vizsgák.

Ezen határozat értelmében a folyó tanév végén az összefoglaló vizsgákat a következő sorrendben tartjuk meg:

1. Hétfőn, jun. 14-én d. e. 8—9 óráig az I. és II. polg. leányosztály prot. növendékeinek vallásvizsgáját
2. Hétfőn, jun. 14-én d. e. 9—10 óráig a III. és IV. polg. leányosztály prot. növendékeinek vallásvizsgáját.
3. Szerdán, jun 16-án d. e. 8—11 óráig a polg. leányosztályokéit.
4. Csütörtökön, jun 17-én d. e. 8—10 óráig az elemi leányosztályokéit.
5. Pénteken, jun 18-án d. e. 8—10 óráig az elemi fiúosztályokéit.

Az elemi iskolák III. és IV. osztálya vizsga után $\frac{1}{2}$ 11 órától kezdve a díszteremben ének- és szavalati vizsgát tart.

Szombaton, jun 19-én d. e. 9 órakor lesz az **évszázó hálaadó istentisztelet**; utána a nagyteremben a polg. leányosztályok **évszázó ünnepélye** és a bizonyítványok kiosztása.

Junius 16-án d. e. 9—12 óráig a rajztanítás eredményeit, valamint a leányok kézimunkáit állítjuk ki a rajz-, illetőleg kézimunka-teremben.

Az utolsó tornaóra lesz:

Hétfőn,	jun. 7-én d. e. 9—10 óráig az I. polg. leányosztályé.
Hétfőn,	jun. 7-én d. e. 11—12 óráig a III. polg. leányosztályé.
Hétfőn,	jun. 7-én d. u. 12—1 óráig a III. el. fiúosztályé.
Pénteken,	jun. 11-én d. e. 10—11 óráig a II. polg. leányosztályé.
Pénteken,	jun. 11-én d. e. 11—12 óráig a IV. polg. leányosztályé.
Szombaton,	jun. 12-én d. e. 10—11 óráig a III. el. leányosztályé.
Szombaton,	jun. 12-én d. e. 11—12 óráig a IV. el. leányosztályé.
Szombaton,	jun. 12-én d. u. 12—1 óráig a IV. el. fiúosztályé.

A róm. kath növendékek hittani vizsgálja pénteken, jun 11-én d e 11—1 óráig tartatik.

Az izr. növendékek hittani vizsgálai:

Hétfőn, jun. 7-én d. e. 8—9 óráig az I. polg. leányosztályé.
 Hétfőn, jun. 7-én d. e. 9—10 óráig a II. polg. leányosztályé
 Csütört., jun. 10-én d. e. 8—9 óráig az I. el. fiu és leányosztályé.
 Csütört., jun. 10-én d. e. 9—10 óráig a II. el. fiu és leányosztályé
 Csütört., jun. 10-én d. e. 10—11 óráig a III. el. fiu és leányosztályé.
 Csütört., jun. 10-én d. e. 11—12 óráig a IV. el. fiu és leányosztályé.
 Hétfőn, jun. 14-én d. e. 8—9 óráig a III. polg. leányosztályé.
 Hétfőn, jun. 14-én d. e. 9—10 óráig a IV. polg. leányosztályé.

A jövő tanévre vonatkozó értesítés.

1. Az 1909/10-iki tanév **szeptember 1-én** kezdődik, a rendes oktatás kedden, szept. 7-én d. e. 8 órakor.

2. Szeptember 1., 2. és 3-án 8—12 óráig csakis prot. növendékeket irunk be; szept. 4-én és 6-án d. e. 8—12-ig pedig azon más felekezetű növendékeket, kik már a lefolyt tanévben is intézetünkbe jártak.

3. Nem protestáns növendékeket, akik eddig még nem voltak ezen intézet növendékei, csak akkor vehetünk föl, ha a hely megengedi; miért is ezeket csak szept. 7-én d. e. 10—12 óráig irhatjuk be.

4. Kérjük a t. szülőket, hogy gyermekeiknek születési évét és napját a beiratásnál születési okmánnyal, a történt himlő-beoltást pedig orvosi bizonyítvánnyal igazolják és a beiratási napokat és órákat pontosan betartsák; mert a meghatározott számon túl senki sem vétetik fel az egyes osztályokba, még akkor sem, ha a megelőző évben is már tanítványunk lett volna.

5. Testvéregyházaink képviselő-testülete az 1906. évi május hó 21-én tartott ülés jegyzőkönyvének 56. pontja szerint az elemi és polgári iskolában felvehető tanítványok maximális számát a következő iskolai évtől kezdődőleg osztályonként 60-ban állapította meg, megjegyezvén, hogy

ezen határozat az I. osztályoktól kezdődőleg fokozatosan viendő keresztül.

Együttal kimondta a képviselő-testület, hogy az elemi osztályokban a tandíjak a régiek maradnak u. m. az ág. evangélikusok fizetnek: 28 koronát, a reformátusok és nem cselekvényes egyháztagok: 40 koronát, a más felekezetűek: 80 koronát.

A polgári iskolában azonban a következő felemelt tandíjak fizetendők: az ág. hitv. evang. növendékek fizetnek: évi 50 koronát; a református növendékek évi 60 koronát; és a más vallásuak 140 koronát.

6. Pót-, felvételi- és magánvizsgák, előleges bejelentés után, szeptember első hetében tartatnak.

Felvételi vizsgát azon tanulóktól is követelünk, a kik a folyó tanévben netalán a rendes vizsga előtt bármily okból kimaradtak.

7. *A rendes tanítás kezdetén minden beírt növendék okvetlenül tartozik osztályában megjelenni; aki szeptember 10-éig sem jelent meg, azt kilépettnek tekintjük és helyét más jelentkezővel töltjük be.*

8. Miután az 1868. XXXVIII. t.-cz. 7 §-a értelmében a szülői háznál tanult növendékek is kötelesek valamely nyilvános tanintézetnél évenként vizsgát tenni, a nálunk magánvizsgára jelentkező tanulók csak azon esetben fognak valamely felsőbb osztály tantárgyaiból megvizsgáltatni, ha a megelőző osztályról hivatalos jellegű bizonyítványt felmutatnak. Az ily vizsgákért az elemi iskolában a gyülekezet pénztárába 12 kor. fizetendő; azonkívül elemi iskolai tanuló magánvizsgájának díja 20 kor.

A polgári iskolában a magánvizsgának díja 50 kor., összevont vizsgálat után 80 kor., ezenkívül pedig az egyházi pénztárba — beiratás címén — fizetendő egyszerű vizsgálat után 20 kor., összevont vizsgálat után 40 kor. Az egyházi pénztárba fizetendő 20 koronát, illetőleg 40 koronát a testvéregyházak képviselőtestülete szegénysorsu ág. hitv. ev. vizsgázóknak részben vagy teljesen elengedi, ha azt folyamodványban a testvéregyházak képviselőtestületétől kérelmezik.

9. Minden növendék köteles a beiratás alkalmával az első félévi tandíjat lefizetni.

10. A fizetésre egyáltalán képtelen *evang. szülők* a gyermekeik után járó tandíj lefizetése alól felmentethetnek, ha a szegény-

ségi bizonyítványukat gyülekezetünk lelkeszi hivatalánál láttamoztatják s az a népiskola igazgatója által a nt iskolabizottság elé terjesztetik. Ily folyamodványok minden évben **ujólag benyújtandók**

☛ Miután az ág. hitv. **ev. főgimnázium I. osztályába** való felvételnél a mi IV. elemi osztályunkat jó eredménnyel végzett fiuk elsőbbségben részesülnek, különösen figyelmeztetjük a tiszt. szülőket, ha **fiaikat jövő évre a fasori gimnáziumunkba akarják járatni**, hogy az illető fiukat még **ezen tanév befejeztével, azaz: június hó 28-án** a főgimnázium igazgatójánál beirassák és akkor a szükséges iratokat, a) a *születési okmányt*, b) a IV. elemi osztályról szóló iskolai és c) a szabályos himlőoltási bizonyítványt okvetlenül magukkal vigyék, mert csak ezen feltételek *pontos* betartásával számíthatnak *biztos* felvételre.

Kelt Budapesten, a bp. deáktéri ág. hitv. ev. testvéregyházak képviselő-testületének megbízásából

1909. évi június hó 1-én

a tanító testület nevében :

Scholtz Lajos,

e. i. igazgató.

